

MISIR'DA SELEFİLİĞE TOPLUMSAL TERCİH VE NEDENLERİ

Nurullah ÇAKMAKTAŞ*

Özet

Son otuz yıl içinde diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da selefi düşüncenin toplumlar nezdinde rağbet görmeye başlaması ve dini bir yorum biçimi olarak kabul görmesi dikkati calip bir konu olsa da, bu yorum biçiminin toplumsal ağırlığının neye tekabül ettiği Arap devrimleri öncesi tam olarak saptanamamıştır. Mısır'da 25 Ocak Halk Devrim'i ve akabinde gerçekleşen seçimler, araştırmacılara seleflerin bu ağırlığını test etme imkânını sağlamıştır. Söz konusu test neticesinde ortaya çıkan tablo, tahminlerin çok ötesine geçmiş olmalı ki başta bölge olmak üzere tüm dünyada şaşkınlık yaratmıştır. Parlamento seçimleri sonuçlarına göre Mısır halkının dörtte biri selefi eğilimli partilere oy vermiştir. Hele hele hali hazırda neredeyse bir asırlık geçmişi ve siyasi tecrübesi olan ve Mısır'da İslami hareketin en önemli mümessili kabul edilen İhvan hareketi bulunmasına rağmen seleflerin bu geniş toplumsal tabanı nasıl oluşturdukları birçok araştırmacının cevabını bulmaya çalıştığı soruların başında gelmiştir. Biz de bu çalışmamızda Mısır toplumunda selefi düşüncenin teveccüh görmesinin ve selefi hareketlerin toplumsal desteğe ulaşmadaki başarısının nedenlerini incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, İslami Hareket, Selefilik, Selefi Hareket, Mısır

THE APPEAL OF SALAFISM IN EGYPT AND ITS CAUSES

Abstract

Salafi thought has become increasingly popular in Egypt and in many other Middle Eastern countries during the last 30 years. It has widely been embraced as a way of understanding religion, but no serious information has been available to find out its social basis before the Arab Spring. The January 25 Revolution and elections in Egypt provided researchers a valuable data to test the leverage of Salafis on soeciety. Almost a quarter of Egyptian people voted Salafi-oriented parties, despite the presence of Muslim Brotherhood, the most legitimate representative of the Islamic movement in Egypt with its almost a century-long political experience. The election results seemed to go beyond the expectations and sent wave of surprise to the region and world. How Salafis have found such a strong popular appeal has been a major question for the researchers since then. In this study we will investigate the causes of popular appeal among the Egyptian society towards the Salafi thought.

Key Words: Islamism, Islamic Movement, Salafism, Salafi Movement, Egypt

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü

Giriş

İslamcılık düşüncesinin ve İslami hareketlerin ortaya çıkışı, Müslümanların 18. yy akabinde yüzleştikleri krizlere karşı bir çözüm arayışının ürünüdür. İslam dünyasının farklı bölgelerinde neredeyse eş zamanlı olarak başlayan bu çözüm arayışının karakteristik yöntemi ise, geri kalmışlığın sorumlusu olarak gösterilen “geleneksel İslam” üzerinde ihya ve tecdid ameliyesinde bulunarak ana kaynaklara dönmek suretiyle “altın çağ” kabul edilen Asr-ı Saadeti yaşanan döneme taşımaktır. Geleneğin suçlu ilan edilip Asr-ı Saadet üzerinden selefî vurgu yapılması İslamcılık düşüncesinin başvurduğu çözüm reçetelerinden biridir. Yani adına ister Modern İslam Düşüncesi, ister İslamcılık, isterse de İslami hareket denilsin, 18. yy’dan sonra İslam dünyasının neredeyse tamamında görünür olan, İslam dünyasının içinde bulunduğu hali pür melalden kurtulması için serdedilen görüşler, düşünce ve yeni arayışların hepsinde öyle veya böyle “selefilik” vurgusu bir şekilde bulunmaktadır. Yani demek istediğimiz şu ki, modern Müslüman zihni bu süreçte bidat ve hurafe karşıtlığı gibi bazı selefî düşünceleri içselleştirerek İslam’ın selefî yorum biçimini kabul etmeye mücehhez hale gelmiştir. Dolayısıyla Mısır’da özellikle yetmişlerden sonra yükselişe geçen Suudi tarzı Vehhabi-Selefî düşüncesinin ve hareketlerin toplumsal tabanda karşılık bulmasında ve içselleştirilmesinde, her ne kadar bugünkü anlamıyla görünür olan selefî anlayıştan farklılık arz etse de, ihya ve tecdid eksenli oluşan modern İslam düşüncesinin ve İhvan-ı Müslimin gibi diğer İslami hareketlerin arka planda sağladığı bu katkı yadsınmamalıdır.

Fakat İslamcılık düşüncesinin ve İslami hareketlerin özünde var olan “selef” ve “selefilik” vurgusu dikkate alınarak, bütün bu hareketlerin tasnifte “selefî hareket” içine dâhil edilmesi hatasına da düşülmemelidir. Nitekim Mısır’da Selefilik tarihinden bahseden birçok metin bu tarihi Muhammed Abduh ve Reşit Rıza gibi isimler ile başlatıp İhvan-ı Müslimin hareketiyle devam ettirebilmiştir. Oysa günümüzde, Ehl-i Hadis ve İbn Teymiyye çizgisindeki geleneksel selefilige en yakın anlayışın Suudi-Vehhabi tarzı Selefilik olduğunu düşündüğümüz için Mısır’da selefilige teveccühten kastımızın bu tarz selefî hareketler olduğu bilinmelidir.

Suudi-Vehhabi yorumuyla selefiligin Mısır topraklarında özellikle yetmişli yıllardan sonra yaygınlık kazanmaya başlaması nedeniyle, Mısır’daki Selefilik tarihini ve hareketlerini yetmiş öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırmak sağlıklı bir değerlendirme için önemli görülmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, tasavvufî gruplar dışında nerdeyse bütün modern İslami gruplar içinde bir şekilde “selefilik” vurgusu olmasına rağmen, yetmişli yıllar öncesinde bu vurgunun diğer İslami gruplara nazaran daha yoğun olduğu el-Cem’iyyetü’ş-Şer’iyye ve Ensâru’s-Sunneti’l-Muhammediyye grupları Mısır’ın bu anlamdaki ilk selefî hareketleridir. Mısır’ın ilk selefî grupları olarak kabul edilen söz konusu cemiyetler, günümüze kadar, büyük

başarı gösterdikleri hayır faaliyetlerinin yanında, siyasete mesafeli olmak suretiyle selefi ilkelere göre toplumun İslamleştirilmesi için kurdukları kurumlar ve neşrettikleri yayınlarla eğitim ve irşat faaliyetlerinde bulunmaya devam etmişlerdir.¹

1970 sonrası ise bütün İslami hareketler için olduğu gibi selefi hareketler için de canlanma, büyüme ve çeşitlenme dönemi olmuştur. Adına “Sahve İslâmiyye / İslamî Uyanış” dönemi denilen bu dönemde başta üniversiteler olmak üzere birçok alan İslami hareketlerin faaliyet alanı kapsamı içine dâhil olmuştur. Şüphesiz 70 sonrası dönemin en önemli ve etkin selefi hareketi ise, 25 Ocak Devrimi sonrası Mısır’ın ilk selefi partisi Nur Partisi’ni kuracak olan İskenderiye merkezli ed-Da’vetu’s-Selefiyye grubudur. Yetmişli yılların ortalarında İskenderiye Üniversitesi’nde 70 öncesi İslami hareketin başarısız kabul edilen tecrübesinin sorgulanması sonucu bir üniversite hareketi olarak başlayan ed-Da’vetu’s-Selefiyye, sonraki yıllarda Mısır’ın en etkili selefi hareketi olmuştur.²

Mısır’da ana akım selefi gruplar yukarıda zikrettiğimiz el-Cem’iyyetu’s-Şer’iyye, Ensâru’s-Sünneti’l-Muhammediyye ve ed-Da’vetu’s-Selefiyye gruplarıdır. Bunların dışında toplumsal desteği her ne kadar yukarıdaki saydığımız gruplar kadar olmasa da, bunların dışında irili ufaklı başka selefi gruplar da bulunmaktadır. Yine yetmiş sonrası selefi dalganın içinde kendine yer bulan ve yukarıda zikrettiğimiz ana akım selefi gruplardan farklı olarak politik meselelerde daha dinamik ve net tutum benimsemeyi tercih eden Kahire merkezli “es-Selefiyyetu’l-Harekiyye”,³ I. Körfez Savaşı esnasında Suudi Arabistan’da Sahve gibi muhalif selefi hareketlere bir tepki

1 El-Cem’iyyetu’i-Şer’iyye ve onun yardım ve eğitim faaliyetleri ile ilgili bkz.: Ahmed Bân, “Mihnetu’l-Fikri’s-Siyâsi es-Selefi”, **el-Harekâtu’s-Selefiyye fî Misr** içinde, Kahire: Merkezu’n-Nîl li’-d-Dirâsât, 2012, s. 110; Abdulmun’im Münîb, **Delîlu’l-Harakâti’l-İslâmiyyeti’l-Misriyye**, Kahire: Mektebetu Medbûlî, 2010, s. 49; Ahmed Zağlul Şellata, **el-Hâletu’s-Selefiyye fî Misr**, Kahire: Mektebetu Medbûlî, 2011, s. 206.

“Târîhu’l-Cem’iyyeti’ş-Şer’iyye”,

http://alshareyah.com/index.php?option=com_content&view=article&id=115&Itemid=639;

Ensâru’s-Sunneti’l-Muhammediyye ve onun yardım ve eğitim faaliyetleri ile ilgili bkz.: “Mecâlâtü Neşâdi ve ‘Ameli Ensâru’s-Sünne”, <http://www.ansaralsonna.com/web/pageother-657.html>.

2 ed-Davetu’s-Selefiyye ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Nurullah Çakmaktaş, “Siyaset ve Apolitizm Arasında Mısır’da Selefi Hareket: ed-Da’vetu’s-Selefiyye Örneği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, Sakarya, 2014, s. 1-30.

3 Geniş bilgi için bkz.: Salahuddin Hasan, **es-Selefiyyûn fî Misr**, Cîze: Dâru Evrâkin li’n-Neşr, 2012, s. 31, 32, 66; Şellata, **el-Hâletu’s-Selefiyye fî Misr**, s. 46-47; Abdulmun’im Münîb, **Delîlu’l-Harakâti’l-İslâmiyyeti’l-Misriyye**, s. 131-133.

Hânî Nesîre, “es-Selefiyye fî Misr: Tehavvulât Mâ Ba’da’s-Sevra” <http://www.ahramdigital.org.eg/articles.aspx?Serial=672574&eid=7676>; Ahmed Bân, “Harîtatü’l-Harâkati’s-Selefiyye fî Misr” <http://arabi.assafir.com/article.asp?aid=810&refsite=arabi&refstype=articles&refzone=articles>,

olarak ortaya çıkan ve her konjonktürde yöneticiye “tam itaat” düsturunu benimseyen “es-Selefiyyetu’l-Medhaliyye”⁴ ve mobil bir karakter arz etmekle birlikte her ülkede mutlaka şeyhleri, öncüleri ve sempatizanları bulunan “Cihadi Selefilik”⁵ Mısır’ın belli başlı diğer selefi gruplarıdır. Bu kurumsallaşmış grupların yanında adlarına “es-Selefiyyüne’l-Müstakillûn / Bağimsız Selefilik” denilen, muayyen bir örgütsel ve cemaatsel yapılanma içinde olmayıp bunun için çabalayan, muhtelif selefi şeyhlerin öncülüğünde o selefi şeyhlere sempati duyan ve onları dini merci olarak kabul eden kimselerin oluşturduğu irili ufaklı selefi gruplar da bulunmaktadır. Özellikle son on yıl içinde Muhammed Hassan, Ebû İshak el-Hüveynî ve Muhammed Hüseyin Yakup gibi bağımsız selefi şeyhlerin uydu kanallarında yaptıkları davet ve irşat faaliyetleri sonucu Mısır’da yüz binlere varan sempatizanı oluşmuş ve Mısır toplumu arasında selefi inanç ilkelerinin yerleşmesinde bu şeyhlerin çok etkili olduğu üzerinde sıkça durulan bir konu olmuştur.⁶

25 Ocak Devrimi ve Kurulan Selefi Siyasi Partiler

Mısır’ın yakın tarihinde selefi hareket için üç dönüm noktası bulunmaktadır. İlki, diğer İslami hareketler için de geçerli olan sömürgecilğe ve Batılılaşmaya karşı bir tepki olarak modern selefi hareketin ortaya çıktığı 20. yy’ın ilk çeyreğidir. İkincisi, selefi hareketin yükselişe geçtiği yetmişli yıllardır. Bu yükselişte Mısır’ın özel şartları etkili olduğu gibi petrol ile birlikte selefilğin ana vatani olan Körfez ülkelerinin zenginleşmesi, yüz binlerce Mısırlının siyasi, ekonomik ve eğitim nedenleri ile bu topraklara gerçekleştirdiği göçler neticesinde selefi düşünceden etkilenmesi, yine özellikle Suudi Arabistan’ın Selefilğin Vehhabi yorumunu sahip olduğu maddi ve manevi imkân ile diğer Arap ülkelerine ihraç çabası ve bu ülkelerdeki selefi oluşumları finansal olarak desteklemesi belirleyici olmuştur. Üçüncüsü ve beklide en önemlisi ise selefilerin benimsedikleri ilkelerde ve yöntemde keskin değişikliğe ve dönüşüme neden olan ve selefilerin Mısır’da ne kadar güçlü olduğunu ortaya çıkaran 25 Ocak halk devrimidir.⁷

4 Geniş bilgi için bkz.: Râmi Rüşdî, “el-Harîtatü’l-Kâmile li’t-Tanzîmati’s-Seleefiyye fi Misr”, <http://www.rosa-magazine.com/news/3169/->; Hasan, **es-Selefiyyûn fi Misr**, s. 42-45; Hânî Nesîre, “es-Selefiyye fi Misr: Tehavvulât Mâ Ba’da’s-Sevra”.

5 Mısır’da Cihadi Selefilik için bkz.: Mahmud Tarşûbî, “Târîhu’s-Selefiyyeti’l-Cihâdiyye fi Misr”, **es-Selefiyyûn Fî Misr Mâ Ba’da’s-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu’l-İntişârî’l-‘Arabî, 2012, s. 213-220; Münîb, **Delîlu’l-Harakâti’l-İslâmiyyeti’l-Misriyye**, s. 80-84, 104-111; Ahmed Bân, “Harîtatü’l-Harâkati’s-Selefiyye fi Misr”.

6 Söz konusu bağımsız selefilik ve selefi şeyhlerle ilgili geniş bilgi için bkz.: Râmi Rüşdî, “el-Harîtatü’l-Kâmile li’t-Tanzîmati’s-Seleefiyye fi Misr”; Hasan, **es-Selefiyyûn fi Misr**, s. 37-38; Ammar Ahmed Fayd, “es-Selefiyyûn fi Misr: Min Şer’iyyeti’l-Fetvâ ilâ Şer’iyyeti’l-İntihâb”, **ez-Zâhiretu’l-Selefiyye** içinde, Doha: Merkezu’l-Cezîre li’d-Dirâsât, 2014, s. 59; “Nazra Tahlîliyye ‘an Vücûdi’l-Vehhâbî fi Misr”, <http://elhakoona.blogspot.com.tr/2008/06/blog-post.html>.

7 Memduh eş-Şeyh, **es-Selefiyyûn: mine’z-Zilli ilâ Kalbi’l-Meşhed**, Mektebetü Ahbâru’l-

Modern Mısır tarihi ve İslami hareketler açısından en önemli kırılma noktalarından biri, 2011 yılının Ocak ayında başlayıp çok kısa sürede hedefe ulaşan, Mısır'daki otoriter müesses nizama karşı gerçekleşen bu halk ayaklanmasıdır. Özgürlük, onur ve aş gibi temel insani ihtiyaçlar talebiyle motivasyon kazanan halk ayaklanmalarının taşıyıcıları her ne kadar tam anlamıyla İslamcılar olmasa da, devrimin akabinde gerçekleşen geçici demokratik ortam, toplumsal tabanı en geniş ve örgütsel tecrübesi en yüksek kesim olan İslamcıları ön plana çıkarmıştır.⁸

Mısır'da çok uzun süredir hâkim düzene karşı muhalefetini gerçekleştiren ve temsil gücü en yüksek İslami grup olan İhvan-ı Müslimin, bölgeyi ve bölge toplumunu yakından tanıyan ve takip eden siyasi bilimcilerin, sosyologların ve araştırmacıların öngördüğü gibi devrim sonrasında en önemli siyasi aktörü haline gelmiş ve hareketin kurduğu siyasi parti yapılan ilk parlamento seçimlerinde en yüksek oyu alarak birinci parti olmuş ve hareketin tercih ettiği aday cumhurbaşkanı seçilmiştir. Fakat bu sürecin ön görülemeyen ve sürpriz sayılan neticesi ise, siyasi bir örgütlü yapılanmaya uzun yıllardır ilkesel olarak karşı çıkan Mısır'daki selefi hareketin toplumsal desteğinin bu demokratik ortamda tezahür eden büyüklüğü olmuştur.⁹

25 Ocak Devrimi öncesinde Mısır'da siyasi partiler kanununa göre din referanslı bir siyasi parti kurmak yasaktı. Fakat devrim sonrasında geçici özgürlük ortamında sayıları yirmiyi aşan din referanslı siyasi parti kuruldu. Bunların bir kısmı ise selefi hareketler nezaretinde kurulan selefi partilerdi.¹⁰ Devrim sonrasında seleflerin yeni durum karşısında alacakları pozisyon birkaç ay içinde netleşmiş ve Mısır'daki tarihlerinde kategorik olarak reddettikleri partileşme aşamasına İskenderiye Seleflerinin öncülüğünde geçilmiştir.¹¹ Bazı hukuki engellere takıldığı için başarısızlıkla sonuçlanan selefi parti kurma teşebbüsleri bulunmakla birlikte, devrim sonrasında kurulabilen en önemli selefi partiler şunlardır:

Yevm: Kahire, 2011, s. 103.

8 Birol Akgün, Gökhan Bozbaş, "Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği", **Akademik Ortadoğu**, Sayı: 14, 2013, s. 2.

9 Birol Akgün, Gökhan Bozbaş, "Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği", s. 2-3.

10 Mâhir Ferağlı, "el-Ahzâbu's-Selefiyye fi Misr", **es-Selefiyyûn fî Misr Mâ Ba'da's-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetü'l-İntişâri'l-'Arabî, 2012, s. 161-162.

11 25 Ocak Devrimi öncesinde Mısır'da seleflerin siyasallaşmaya şiddetle karşı çıkmalarının nedenleri ve öne sürdükleri argümanlar hakkında geniş bilgi için bkz.: Çakmaktaş, "Siyaset ve Apolitizm Arasında Mısır'da Selefi Hareket: ed-Da'vetu's-Selefiyye Örneği", s. 10-17.

Hizbu'n-Nûr (Nur Partisi)

Hüsnü Mübarek'in başkanlıktan çekildiği günün akabinde İskenderiye Selefilinin öcülüğünde Selefî Cephe adıyla bir kongre düzenlenmiştir. Bu kongrede Muhammed Hassan gibi bazı önemli selefî şeyhler, selefilerin mevcut düşünce tarzlarında ve yöntemlerinde değişikliğe gitmenin zamanı geldiğini, sadece irşat ve davet faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp gösterileri ve seçimleri boykot fikrinden vazgeçmenin ve hatta siyasetle bilfiil meşgul olmanın zaruriyeti ve kaçınılmazlığı üzerinde durmuşlardır. Bunun üzerine yapılan istişareler neticesinde Mayıs 2011'de İskenderiyye Selefileri "Nur Partisi"ni kurmak için Siyasi Partiler Komisyonu'na başvuruda bulunmuştur. Alınan onay ile birlikte Haziran 2011'de 'İmâd Abdulğafûr liderliğinde Mısır'ın ilk selefî partisi kurulmuştur.¹²

Nur Partisi'nin kurulması İslamcı camia arasında büyük bir şaşkınlığa neden olmasının yanında Mısır toplumunun gayr-i Müslim ve laik unsurları için de, benimsenilen selefî ilkeler sebebiyle tedirginliğe neden olmuştur. Fakat partinin kurulmasının akabindeki günlerde zaman zaman selefilere hakim olan kuşatıcı söylem dikkat çekmiştir. İslam şeriatı çerçevesinde demokrasinin önemi üzerinde durulmuş, barış içinde bir arada yaşama ve insan haklarına vurgu yapılmış ve bütün kurumlarıyla modern bir devlet ikame edileceği ifade edilmiştir.¹³

ed-Da'vetü's-Selefiyye geçen otuz yıllık emeğinin karşılığını çok kısa sürede almıştır. Zaten Mısır'ın muhtelif şehirlerinde yıllardır faaliyette bulunan hareket, siyasi partinin kurulmasından sonra bu şehirlerde sahip olduğu alt yapı sayesinde çok hızlı bir şekilde teşkilatlanabilmiştir. Selefî şeyhlerin çağrısı üzerine on binlerce genç partiye üye olmuş, verilen desteklerle ile nerdeyse bütün şehirlerde şubeler açılmıştır. İmâd Abdulğafûr'un dediği gibi Nur Partisi adeta bir "dev" olarak doğmuştur.¹⁴ Parti kurulduktan sonra ise destekçileri sadece eski cemaat müntesipleri olmamış, Ensârü's-Sünne ve Kahire Selefilinin de desteğini kazanmıştır. Fakat seçimlerin sonrasında cemaatin partiye çok müdahil olmasından şikâyetçi olan ıslahatçı kanat başkan 'İmâd Abdulğafûr liderliğinde Nur Partisi'nden ayrılarak Hizbu'l-Vatan'ı (Vatan Partisi) kurmuştur.¹⁵

Burada şunu da ifade etmemiz gerekir ki, Mısır'da demokrasi askeri darbe ile sekteye uğramasaydı Nur Partisi ekseninde selefî hareket içinde daha çok bölünmeler yaşanacağı öngörülmekteydi. Çünkü siyasete hazırlıksız olarak giren selefilere, siyasete dair teorileri ile siyasetin reel pratikleri, fetva ile

12 Mâhir Ferağlî, "el-Ahzâbu's-Selefiyye fî Misr", s. 166-167.

13 Ferağlî, a.g.e.

14 Ferağlî, a.g.e., s. 168-169.

15 Ammar Ahmed Fayd, "es-Selefiyyûn fî Misr: Min Şer'iyeti'l-Fetvâ ilâ Şer'iyeti'l-İntihâb", s. 69.

politika arasında bocalamışlardır. Bu durum parti ile cemaat arasında zaman zaman anlaşmazlıklara ve tartışmalara neden olmuştur.¹⁶

Hizbu'l-Fadîle (Fazilet Partisi)

Fazilet Partisi Kahire merkezli aktivist selefler öncülüğünde Mısır'ın ilan edilen ikinci selefi partisi olmuştur. Kuruluş beyannamesinde partinin İslam şeriatı ilkelerine bağlı kalarak muhtelif mecralarda adalet ve eşitlik değerlerinin yaygınlaşması ve Mısır'ın liderliğini tekrardan sağlamak için çabalayacağını deklare etmiştir. Çok zaman geçmeden parti içinde meydana gelen anlaşmazlıklar neticesinde parti lideri Adil Abdulmaksud partiden ayrılarak Asalet Partisi'ni kurmuştur.¹⁷

Hizbu'l-Asâle (Asalet Partisi)

Fazilet Partisi'nden ayrılan Adil Abdulmaksud, çok önemli selefi davetçiler olan Muhammed Hassan, Muhammed Abdulmaksud ve Muhammed Abdusselam gibi isimlerin desteğini arkasına alarak Asalet Partisi'ni kurmuştur. Asalet Partisi temel amaç olarak Mısır'ı tekrardan eski günlerdeki gibi siyasi, iktisadi ve askeri olarak güçlü bir ülke yapmayı hedeflediğini, İslam şeriatı dairesinde demokrasiyi uygulayacağını ve şûra ilkesini etkinleştireceğini, barış içinde bir arada yaşama kültürünü gerçekleştiren toplum arasında sosyal adaleti sağlayacağını ve düşünce ve ifade özgürlüğünün teminatı olacağı gibi modern siyasi değerleri deklare etmek suretiyle ılımlı selefi çizgi takip edeceğini göstermiştir.¹⁸

Hizbu'l-Binâ' ve't-Tenmiye (İnşa ve Kalkınma Partisi)

Yetmiş ve seksenli yıllarda cihadi selefilikğin temsilcileri olan Cemaati İslami ve Cihat Örgütü müntesipleri doksanlı yıllardan itibaren buldukları hapisanelerden kademeli olarak adına “mürâce'at” denilen, bir değişim yöntemi olarak şiddeti terk ettiklerini ilan eden deklarasyonlar yayınlamışlardır. 25 Ocak Devrimi'nin akabinde serbest kalan bu kimseler Tarık ve 'Abbûd ez-Zumer öncülüğünde İnşa ve Kalkınma Partisi'ni kurarak aktif siyasetin içine girmişlerdir. İlk seçimlere “İslami Blok” ile giren parti oylarının büyük bir kısmını Yukarı Mısır bölgesinden almıştır.¹⁹

Partileşme aşamasında sonra seçimlere katılma kararı alan selefi partiler, adına “İslamî Koalisyon” denilen ve Nur, Asalet ve İnşa ve Kalkınma

16 Ramazan Yıldırım, “Cemaatten Partiye Dönüşen Selefilik”, Ankara: **SETA-Analiz**, Sayı:73, Aralık, 2013, s. 20-21.

17 Mâhir Ferağlı, “el-Ahzâbu's-Selefiyye fî Misr”, s. 170-173.

18 Mâhir Ferağlı, “el-Ahzâbu's-Selefiyye fî Misr”, s. 173-176.

19 Muhammed Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, Beyrut: Merkezi Dirâsâtî'l-Vahdatî'l-'Arabîyye, 2013, s. 113; Ammar Ahmed Fayd, “es-Selefiyyûn fî Misr: Min Şer'iyeti'l-Fetvâ ilâ Şer'iyeti'l-İntihâb”, s. 70-71;

partilerinden oluşan ittifakla seçimlere girmişlerdir. Selefilere seçim çalışmaları boyunca Mısır'ın İslami kimliği ve onun korunması üzerine odaklanmışlardır. Uzun müddettir Mısır'ın birçok şehrine yayılmış ellerinde bulunan çeşitli kurumlarını, televizyon kanallarını ve sosyal medyayı seçim çalışmalarında çok verimli bir şekilde araç olarak kullanmışlar ve ülkenin hassas konularını dikkate alarak daha pragmatik davranan İhvan'ın aksine şeriatın tatbiki meselesi başta olmak üzere tam anlamıyla dini söylem üzerine kurulu siyaset gütmüşlerdir.²⁰

Gerek seçim öncesinde ve gerekse de seçim sonrasında Mısır'da selefi partilerin siyasetlerini örgülediği anahtar kavram "İslam şeriatı" olmuştur. Bütün selefi partilerin parti programları bu kavram kapsamında şekillenmiş, ilk maddeler Mısır'ın ve devletin İslami kimliği vurgusuna tahsis edilmiş ve en önemli partileşme gerekçesi olarak bu kimliğe halel getirecek laik-liberal akımlar karşısında bir güç oluşturmak hedefi gösterilmiştir. Mesela Nur Partisi programının mukaddimesinde toplumsal, siyasi, iktisadi ve kanuni düzenlemelerin hepsinde ana mercinin İslam şeriatı olacağı ilkesi benimsenmiştir. Yine İnşa ve Kalkınma Partisi de, ilk maddesinde Mısır'ın İslami kimliğine vurgu yaptıktan sonra ilkesel ve ahlaki çözülmeye neden olan her türlü Batılılaşma girişimleriyle mücadele edileceğinin altını çizmiş ve bütün alanların İslami siyasi ve ahlaki ilkelerle güçlendirilmeye çalışılacağı vurgulamıştır. Aynı şekilde selefi Asalet Partisi programının ilk maddelerinde de aynı vurgular dikkat çekmektedir. Selefi partiler İhvan'ın kurduğu Hürriyet ve Adalet Partisi'nin programında kullandığı "İslami kaynaklı sivil devlet" tanımlamasının yerine, "sivil" kavramının içinde "sekülerliği" mündemiç gördükleri için "İslam devleti" tanımlamasını kullanmışlardır.²¹

Yapılan parlamento seçimlerinin akabinde başta Mısır ve bölge olmak üzere tüm dünyada sürpriz sayılan sonuç, Nur Partisi önderliğinde mevzu bahis selefi bloğun, Vefd Partisi de dâhil Mısır'ın köklü milliyetçi ve sol partilerini geride bırakarak Hürriyet ve Adalet Partisi'nin ardından oyların yaklaşık dörtte birini almak suretiyle ikinci parti olmasıdır. Bu sonuçla selefi blok 498 sandalyeli mecliste 123 sandalye kazanmıştır. Bu 123 sandalyeden 107'sini ed-Da'vetu's-Selefiyye önderliğinde kurulan Nur Partisi Mısır'ın neredeyse bütün şehirlerinden çıkarırken, üç sandalye çıkaran Asalet Partisi Kahire'den ve geri kalan 11 sandalyeyi kazanan İnşa ve Kalkınma Partisi ise oylarını daha çok Yukarı Mısır'ın kırsal bölgesinden almıştır.²²

20 Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, s. 117.

21 Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, s. 134-137.

22 Ali 'Abdu'l-'Âl, "es-Selefiyyûn fî Misr: el-Muntalakâtu'l-Fikriyye ve't-Tedavvuru't-Târîhî", **Vâki'u ve Mustakbalü'l-Harakâti'l-İslâmiyye** içinde, (Der.: Ahmed Bân), Kahire: Merkezu'n-Nîl Liddirâsât, 2012, s. 50-52; Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, s. 119-120.

Selefilige Toplumsal Teveccüh ve Nedenleri

Mısır'da selefi hareket, her ne kadar İhvan gibi 20. yy'ın ilk çeyreğinden itibaren Ensârü's-Sünne ve el-Cem'iyetu'ş-Şer'iyye gibi kurumlarla ülke içinde faaliyet içinde olmuş olsa da, Mısır toplumunun dinin selefi yorum biçimine ve selefi hareketlere tam anlamıyla teveccühü, diğer İslami hareketlerin de yükselişe geçtiği zaman dilimi olan yetmiş sonrasına denk gelmektedir.

1967 İsrail hezimetinden sonra Mısır'da İslami hareketler yükselişe geçmiş ve dindarlaşma / İslamileşme kamusal alanda daha fazla görünür olmaya başlamıştır. Özellikle seksenlerden sonra bu görünürlükte daha çok öne çıkan grup selefiler olmuştur. Bu dönemde selefi şeyhlerin sohbetlerini takip etmek üzere mescitlere giden ve sohbet kasetlerinin elden ele dolaşmasını sağlayan gençlerin sayısında olan artışın yanı sıra, selefi düşüncenin toplum arasında yaygınlaştığı olduğunun en önemli göstergesi, selefi giyim kuşam tarzının toplum arasında daha fazla görünür olmaya başlamasıdır. İnanç esası olarak zaten zâhiriliği benimseyen bu grubun muhtevadan daha çok şekle önem vermesi, "İslami" olarak kabul edilen bazı kılık kıyafet uygulamalarının ön plana çıkmasını da kaçınılmaz kılmıştır. Vehhabi-selefi yorumun bir neticesi olarak ortaya çıkan kadınlarda yüzün peçe (nikâb) ile örtülmesi, bu değişimin en önemli göstergelerinden biri olmuştur. O döneme kadar Mısırlı Müslüman kadının bir tesettür biçimi olmayan peçenin son on yıllarda artması selefilğin artan tezahürlerinden biri olarak yorumlanmıştır. Yine erkekler için de söz konusu selefi kılık kıyafet ve şekil söz konusu olmuş; selefi düşünceye sahip Müslüman bir Mısırlı erkeği ayırt etmek kolaylaşmıştır. Suudi tipi giyim tarzı olan beyaz entari (cellâbiyye) ve başa örtülen kırmızı şal ile birlikte uzun sakal ve kısa bıyık erkekler arasında yaygınlık kazanmıştır.²³

Son otuz yıl içinde diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da selefi düşüncenin toplumlar nezdinde rağbet görmeye başlaması ve dini bir yorum biçimi olarak kabul görmesi dikkati calip bir konu olsa da, bu yorum biçiminin toplumsal ağırlığının neye tekabül ettiği Arap devrimleri öncesi tam olarak saptanamamıştır. Mısır'da 25 Ocak Halk Devrim'i ve akabinde gerçekleşen seçimler, araştırmacılara selefilerin bu ağırlığını test etme imkânını sağlamıştır. Söz konusu test neticesinde ortaya çıkan tablo, tahminlerin çok ötesine geçmiş olmalı ki başta bölge olmak üzere tüm dünyada şaşkınlık yaratmıştır. Parlamento seçimleri sonuçlarına göre Mısır halkının dörtte biri selefi eğilimli partilere oy vermiştir. Hele hele hali hazırda neredeyse bir asırlık geçmişi ve siyasi tecrübesi olan ve Mısır'da İslami hareketin en önemli mümessili kabul edilen İhvan hareketi bulunmasına rağmen selefilerin bu geniş toplumsal tabanı nasıl oluşturdukları birçok araştırmacının cevabını bulmaya çalıştığı soruların başında gelmiştir. Biz de bundan sonraki sayfalarda Mısır

23 Şellata, *el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr*, s. 145-146, 154

toplumunda selefi düşüncenin teveccüh görmesinin ve selefi hareketlerin toplumsal desteğe ulaşmadaki başarısının nedenlerini incelemeye çalışacağız.

Eğitim, İrşat ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri

Giriş kısmında da vurguladığımız gibi 19. yy'ın ikinci yarısından itibaren İslamcı düşünürlerin geneli, İslam dünyasının geri kalmışlığının müsebbibi olarak “yozlaşmış” geleneksel İslam anlayışını görmüş ve hurafe ve bidatlerden arındırılmış “saf” İslam'a dönüşü de hastalığın reçetesi olarak sunmuştur. Bu reçeteye göre, ana kaynakları merkeze alarak toplumun yeni bir dini dil ile eğitilmesi yapılması gerekenlerin başında gelmektedir. İşte tam bu motivasyon ile, gerek 1970 öncesi el-Cem'iyetü's-Şer'iyye ve Ensâru's-Sünne, gerekse de 70 sonrası ed-Da'vetu's-Selefiyye gibi apolitik selefi gruplar, toplumu “hakiki” İslam ile tanıştırmak için her şeyden önce eğitim ve irşat faaliyetlerine odaklanmışlardır. Özünde selefi olan bu hareketlerin yaklaşık bir asırdır devam eden eğitim ve irşat faaliyetlerin yanında, diğer bütün modern İslami hareketlerin ve modern İslam düşüncesinin de bir şekilde geleneksel İslam anlayışını suçlu ilan edip “selef” İslam'ına vurgu yapması, son dönem Mısır toplumunu selefiligi kabule mücehhez hale getirdiği kanaatini taşımaktayız.

Mısır'da selefi hareketlerin en büyükleri ve etkin olanları olarak bilinen ve tasnifte “ilmî selefilik” kategorisi içine de sokulan el-Cem'iyetü's-Şer'iyye, Ensâru's-Sünne ve ed-Da'vetu's-Selefiyye grupları, kuruluşundan günümüze toplumun selefi ilkeler çerçevesinde dini eğitimden geçmesine büyük önem vermişlerdir. Eğitim faaliyetlerinin odağını adlarına genel olarak “Me'âhidu l-İ'dâdi'd-Du'ât – Davetçi Yetiştirme Enstitüleri” denilen kurumlar oluşturmuştur. Eğitim için genelde yaş sınırının olmadığı ve Mısır'ın birçok şehrinde bulunan bu kurumlarda, üç-dört yıl içinde tamamlanan ve selefi müfredat ile gerçekleşen eğitimin ardından davet ve irşat faaliyetleri için muhtelif şehirlere yayılan davetçiler yetiştirilmektedir. Mesela el-Cem'iyetü's-Şer'iyye'ye ait içinde on bin kişinin eğitim gördüğü 53 adet, Ensâru's-Sünne grubuna ait ise Mısır'ın farklı şehirlerinde otuzun üzerinde bu enstitülerinden bulunmaktadır.²⁴ Yine ed-Da'vetu's-Selefiyye grubu da 1986 yılında İskenderiyye'de “el-Furkân li-İ'dâdi'd-Du'ât” adında, toplumda selefi inancı yaygınlaştırmak için davetçiler yetiştiren bir enstitü kurmuştur. Selefi inanç çerçevesinde dini ilimlerin okutulduğu bu kurumdan mezun olanlar, Mısır'ın muhtelif şehirlerine yerleşerek selefi daveti gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Bugünün Mısır'ındaki mevcut selefi tabanın oluşumunda söz

24 Ensâru's-Sünne grubuna ait bu kurumlarla ilgili geniş bilgi için bkz.: <http://www.ansaralsonna.com/web/pageother-657.html>; Ahmed Bân, “Mihnetu'l-Fikri's-Siyâsi es-Selefi”, s. 130-132.

konusu eğitim kurumlarının ve davetçilerinin önemli rolü olduğu üzerinde durulan bir etken olmuştur.²⁵

Mescitler

İslami hareketlerin organize ettiği sosyal yardım kuruluşlarına ilaveten Mısır'da İslami bilinçlenmeyi hedeflemesinin yanında sosyal hizmet alanında da faal olan, zaman zaman devletin kontrol etme çabaları olmasına rağmen Vakıflar Bakanlığı'ndan ayrı olarak İslami cemaatlerin kontrolünde olan ve adına "el-Mesâcidü'l-Ehliyye" denilen özel statüde camiler bulunmaktadır. Özellikle sayıları 40 bine ulaşan 80'li yıllarda, Abdulhamit Kişk, Hafız Selâme ve Ahmed Mahlavî gibi ünlü hatiplerin bu camilerde yaptığı vaazlar, çoğaltılan teyp kasetleriyle kısa sürede bütün Mısır'a yayılarak toplumda alternatif bir bilinç oluşturmakta çok önemli bir işlev görmüş, bunun yanında yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu camiler aynı zamanda bir sivil toplum kuruluşu gibi faaliyet göstermiştir.²⁶

Mısır'da adına "el-Mesâcidü'l-Ehliyye" denilen bu özerk nitelikli mescitlerin toplum ile direkt iletişim imkânı sağladığı için İslami hareketler açısından önemi büyüktür. Bu mescitler, genelde örgütsel organize bir yapı içinde faaliyette bulunmayı tercih etmeyen selefi hareketler için daha da bir önem arz etmektedir. Selefi eğitimin ve irşat faaliyetlerinin en önemli merkezleri şüphesiz selefi gruplara bağlı söz konusu mescitlerdir. Zira bu mescitler, haftanın belli günlerinde verilen seminerler, halka dersleri, vaazlar ve hutbeler vasıtasıyla selefi şeyhler ile müntesipleri arasında toplanma ve buluşma mekânları olmuştur. Özellikle Mısır toplumu üzerinde etkisi en büyük grup olan İskenderiyye merkezli ed-Da'vetu's-Selefiyye, ortaya çıkışı olan yetmişli yıllardan günümüze kadar bir mescit eksenli hareket olarak temayüz etmiştir. Siyasete mesafeli ve toplumun saf İslam ile buluşabilmesi için eğitilmesi gerektiği metodunu benimseyen İskenderiyye Selefilere, faaliyet alanları için mescitleri mesken edinmişlerdir. Nitekim hareketin kurucularından olan ve aynı zamanda tıp doktoru olduğu için kendisine "tabip müftü" de denilen Muhammed İsmail el-Mukaddem, uzun yıllar boyunca pazartesi günleri ikinci namazından sonra İskenderiyye'de Ebû Hanîfe Camii'nde halka açık dersler vermiştir. Yine hareketin diğer çok önemli isimlerinden Yasir Burhâmî Hulafâ-i Râşidîn Camii'nde, Şeyh Saîd Abdulazim İbn Kesir Camii'nde ve Ahmed Huteybe de Nuru'l-İslam Camii'nde dersler vermişlerdir. Bu dört mescit İskenderiyye'de ed-Da'vetu's-Selefiyye'nin faaliyet yürüttüğü ve halk ile bütünleştiği en büyük ve en önemli mescitlerdir.²⁷

25 Ali 'Abdu'l-Âl, "es-Selefiyyûn fî Misr...", s. 33.

26 Bu özel statüdeki camiler ve meşhur vaizlerle ilgili geniş bilgi için bkz.: Gilles Kepel, **Peygamber ve Firavun**, İstanbul: Çizgi Yay., 1992, s. 239-267; Nazih Ayubi, **Arap Dünyasında Din ve Siyaset**, İstanbul: Cep Yay., 1993, s. 218-221.

27 Hannân Haccâc, "el-Harîtatü's-Selefiyye fî Misr: Tefâhumât ma'a'l-İhvân ve Takârüb Harekî

Kahire’de de Selefî hareket için mescitlerin önemi İskenderiyye’den farklı değildir. Başkentte bu mescitler ya müstakil hareket eden selefi şeyhlere bağlı ya da kurumsal nitelikteki selefi hareketlere tabidir. Bu mescitler arasında sembol olacak nitelikte öneme haiz olanı el-Cem’iyyetu’i-Şer’iyye grubuna bağlı 1981 yılında kurulan Tevhit Mescidi’dir. Cemiyetin önde gelen şeyhlerinden Sa’d ‘Arafât, Usâme Süleyman ve Adil el-‘Azâzî burada düzenli olarak halka açık dini dersler vermektedirler. Yine Tevhit Mescidi kadar önemli bir diğer mescit ise ed-Da’vetu’s-Selefiyye’nin Kahire’deki kolu olan ve içinde popüler şeyhlerden Muhammed Hassan, Ebû İshak el-Hüveynî ve Usâme el-‘Avdî’nin de seminerler düzenlediği el-Azîz Billah Mescidi’dir. Kahire’de bu iki önemli mescidin dışında İbn Teymiyye Mescidi, Rahmet Mescidi ve Fetih Mescidi gibi selefi grupların faal olduğu camiler de bulunmaktadır. Bu mescitlerin çoğunda eğitim faaliyetlerinin yanında yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri de yapılmaktadır. Mesela Fetih Mescidi kompleksi içinde bir hastane ve eğitimin bütün aşamalarını kapsayan bir de okul bulunmaktadır.²⁸

70’li yıllarda Cemaati İslâmî’nin üniversitelerde etkin olduğu dönemde gerçekleştirilen yaz kampları, umre ziyaretleri, topluca yapılan ramazan itikâfları, kitap veya kitapçıkların basılıp dağıtılması gibi eğitime yönelik aktivitelerin içinde selefi düşünce yapısı ve yönteminin ağır basması da sonraki yıllarda Mısır’da selefi tabanın oluşmasında etkili olduğu ifade edilmiştir.²⁹

Sosyal Hizmet

Mısır’da İslami hareketlerin geçen yaklaşık bir asırlık süre içinde her şeye rağmen dayanıklı kalabilmesi ve toplumsal teveccühe mazhar olması, İslami hareketlerin özellikle sistemin baskısının arttığı dönemlerde bütün enerjisini sosyal adaleti sağlamaya yönelik olarak toplumsal hizmetlere vermesiyle çok yakından alakalıdır. Gerek Hür Subaylar Devrimi öncesi elitist monarşi dönemin de, gerekse de devrim sonrası oluşan ulus devlet sürecinde benimsenen ekonomi politikası Mısır toplumu için hiçbir zaman refah getirmemiş ve toplumun büyük bir kısmı fakirlik alt sınırının altında yaşamıştır. Her ne kadar Nâsır döneminde sosyalist temelli orta sınıfa dayalı bir toplum yapısı oluşturulmaya çalışılmış olsa da bunda başarı sağlanamamıştır. Sedat dönemiyle birlikte başlayan ve Mübarek dönemini de içine alan 70’lerden sonraki 40 yıllık süreçte de, benimsenen liberal ekonomi politik, seçkin bir zengin sınıfı oluşturmakla birlikte halkın büyük bir kısmının daha da fakirleşmesine sebep olmuş ve sınıflar arası ekonomik uçurum devasa oranlara

ve Fikrî me’e’l-Ezher, <http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?Serial=588927&eid=3269>, (01.08.2011).

28 Hannân Haccâc, “el-Harîtatü’s-Selefiyye fî Misr: Tefâhumât ma’a’l-Ihvân ve Takârub Harekî ve Fikrî me’e’l-Ezher, <http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?Serial=588927&eid=3269>.

29 Ali ‘Abdu’l-‘Âl, “es-Selefiyyûn fî Misr...”, s. 32.

ulaşmıştır. Devlet en temel ihtiyaçlar da dâhil olmak üzere topluma rahatlık sağlayacak hizmetleri götürmekten aciz kalmıştır.³⁰

İşte devletin yapmakta aciz kaldığı sosyal adalete ve sosyal refaha yönelik hizmetleri genelde İslami hareketlerin organize ettiği İslami Yardım Kuruluşları (el-Cem'iyetü'l-Hayriyyeti'l-İslamiyye) yerine getirmiştir. Bu kuruluşlar barınak, eğitim yardımı, tıbbi hizmet, gurbetteki öğrencilere ev temin etme, öğrenci danışma grupları, fakir gençlerin evlendirilmesi, hukuki yardım sağlama, spor tesisleri kurma ve kadın grupları oluşturma gibi faaliyetlerde bulunarak devletin bu alanlarda oluşturduğu büyük boşluğu doldurmuşlardır. Bu yardım faaliyetlerinin başarısı, dindar zenginler, İslami vakıflar, normal vatandaşın yerel cami kuruluşlarıyla olan bağları ve dini motivasyonla kendini hizmete adama anlayışı sayesinde mümkün olabilmıştır. Zaten modern İslami hareketlerin en mümeyyiz vasıflarından olan aktivizm ve Hasan el-Benna'dan bu yana, Batılılaşmaya karşı verilen diğer tepkilerin aksine İslami hareketlerin daha çok "eylem" merkezli bir karaktere sahip olması ve sosyal adaleti tesis etmeyi düstur edinmesi, özellikle fakirlere yönelik sosyal projeleri hayata geçirip başarılı olmasına büyük katkı sağlamıştır.³¹

Mısır'da İslami hareketlerin organize ettiği sosyal yardım kuruluşlarının, özellikle kentlere göçlerin yoğun olarak yaşanmaya başladığı 60'lı yıllardan itibaren sayıları her geçen dönemde artarak yoğunlaştığı bilinmektedir. Özellikle 70'li yıllardan itibaren benimsenen ekonomi-politik neticesinde yaşanan kriz, bu dönemde bu tür kuruluşların çok işlevsel olmasına neden olmuştur. Mısır'daki bütün sivil toplum kuruluşları içinde İslami kimliğe sahip kuruluşların en büyük orana sahip olduğu üzerinde sıkça vurgulanan bir noktadır.³²

Eğitim ve davet faaliyetlerinin yanında seleflerin de toplumla direkt bağlantı kurabildiği en önemli araç sosyal yardım faaliyetleri olmuştur. Bunun en çarpıcı örneği Mısır'ın en eski ve en büyük İslami sivil kurumu olan seleflerin kurduğu el-Cem'iyetu's-Şer'iyye cemaatidir. Bir asırdır büyük oranda hayır faaliyetlerine odaklanan eş-Cem'iyetu's-Şer'iyye'nin 1012 adet şubesi ve bu şubelere bağlı 1908 ofisi ve 24 şehirde 4974 noktası bulunmaktadır. 2012 yılı itibariyle sadece yetimlere yönelik faaliyetlerinde 481

30 İbrahim Tıǧlı, "Mısır'da Sosyal Hareketler: Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler", **DÜBAM**, İstanbul, 2011, <http://www.dunyabulteni.net/file/2011/misirda-sosyal-hareketler.pdf>, s. 7, 13; Ayubi, s. 102-103.

31 Cenap Çakmak, "Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü Mü?", **Akademik Ortadoğu**, Cilt 2, Sayı 1, 2007, s. 90; Zekeriyya Süleyman Beyyûmî, **el-İhvânü'l-Müslimûn ve'l-Cemâ'âti'l-İslâmiyye fi'l-Hayâti's-Siyâsiyyeti'l-Mısriyye 1928-1948**, Kahire: Mektebetü Vehbe, 1979, s. 143.

32 Tıǧlı, s. 7, 12; Ayubi, s. 218.

bin yetimin bakımını üstlenmesi, cemiyetin toplum ile olan sıkı ilişkisini ortaya koyan çok önemli bir örnek olarak önümüzde durmaktadır.³³

eş-Cem'iyetu's-Şer'iyye'nin Mısır toplumu ile çok sıkı bir bağ kurmasına vesile olan eğitim ve hayır hizmetlerinden, faaliyetlerinin büyüklüğünü göstermek açısından 2012 yılı verilerini dikkate alarak bazı örnekler vermeyi uygun görüyoruz.

- Verilen mezunların dışında içinde 120 bin kişinin eğitim gördüğü 1884 adet Kur'an ezberleme kursu,
- Mezunlar dışında içinde 18 bin kişinin eğitim gördüğü 1317 adet okuma-yazma kursu,
- On bin kişinin eğitim gördüğü 53 adet Davetçi Yetiştirme Enstitüsü,
- İçlerinde yüz binlerce yetimin barındığı bütün Mısır'a yayılmış yüzlerce yetimhaneler,
- Birçok şehirde bulunan ve bedava hizmet veren röntgen çekim merkezleri,
- Altı şehirde bulunan içlerinde onlarca diyaliz makinesi bulunan diyaliz merkezleri,
- Kahire ve Menûfiyye'de bulunan, bedava hizmet veren ve içlerinde lazer tedavisi de uygulanan Göz Bakım Merkezleri,
- Muhtelif şehirlerde irili ufaklı onlarca hastane,
- On şehirde düşkünlere bedava dağıtılmak üzere kurulan 24 ekmek fırını,
- On dört şehirde 336 adet inşa edilen İçme Suyu Arıtma Birimleri,
- Beş şehirde fukaranın evleri için yapımı gerçekleştirilen 2024 adet içme suyu alt yapı tesisati,
- Kırsalda yaşayan 6310 aileye bedava dağıtılan 33684 adet küçükbaş hayvan,
- Engelliler için temin edilen 3451 adet protez uzuvlar ve engelli araç gereçleri,
- 46344 yetim kızın evlendirilmesi...³⁴

eş-Cem'iyetu's-Şer'iyye büyüklüğünde olmasa da Ensâru's-Sünne cemaati de geçen yüz yıl içinde 150 şubesi, iki bin civarında camisi ve onlarca hastane ve kliniği ile Mısır'da sosyal hizmet alanında çok ciddi faaliyetleri bulunan büyük selefi kurumlardan bir diğeridir. Ensâru's-Sünne cemiyeti, başta hastane, klinik, yaşlı ve yetim bakım merkezlerinin inşa edilmesi olmak üzere,

33 Ahmed Bân, "Mihnetu'l-Fikri's-Siyâsî es-Selefi", s. 129.

34 Ahmed Bân, "Mihnetu'l-Fikri's-Siyâsî es-Selefi", s. 130-132; Yine el-Cem'iyetu's-Şer'iyye'nin sosyal hizmete yönelik faaliyetleri için resmi internet sitesindeki "el-Meşrû'ât" kısmına bakılabilir: <http://www.alshareyah.com>.

yetimler için kefiller bulunup bakımlarının üstlenilmesi ve evlendirilmesi, zekâtların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, işsizlere istihdam oluşturmak ve afet zamanlarında organize yardım faaliyetlerinde bulunmak gibi sosyal hizmete yönelik birçok alanda hizmette bulunmuştur.³⁵ Özellikle bu iki kurum yaptıkları hayır hizmetleri ile Mısır toplumuyla çok yakın ilişki kurabilmiş ve bu durum Mısır toplumunun bu gruplara olan teveccühünü arttırmıştır.³⁶ Yine ed-Da'vetu's-Selefiyye grubu nezareti altında 80'li ve 90'lı yıllarda İskenderiyye'nin her mahallesinde bulunduğu rivayet edilen zekat komitelerince icra edilen hayır faaliyetlerinin hasta tedavisinden dul ve yetim bakımına kadar birçok alanda icra edildiği ifade edilmektedir.³⁷

Bu cemiyetlerin yürüttüğü hayır faaliyetleri sebebiyle selefler topluma direkt münasebet kurabilme imkânı hâsıl olmuş ve bu durum selefi hareketlerin toplumsal tabanının oluşmasına büyük katkı sağlamıştır. Bütün bunların yanında, siyasi arenada alternatif olma potansiyelini diri tutan bu hizmetler sayesinde İslami hareketler, kitleler nazarında muhayyel bir umudun ötesine geçerek sundukları sosyal refah hizmetleriyle kendilerini pratik zeminde ispat etmişler ve politik itibar kazanmışlardır.³⁸ Devletin eksik kaldığı birçok alanda boşlukları doldurun İslami hareketlere ait söz konusu hayır kurumları arasında selefi yapılanmalar ise çok büyük bir oranı oluşturmaktadır.

Selefi Yayın Organları

1970'lerden sonra Mısır'da İslami hareketlerin yükselişe geçmesi ve siyasal talebi bulunan Müslümanlarının sayısında artışın olması ve kamusal alanda dindarlaşma tezahürünün yoğunlaşması mevzuları, üzerinde önemle durulan konular olduğuna değinmiştik. Bu artışın yaşanmasında etkili olan bazı siyasi, ekonomik ve toplumsal nedenlerin yanında, kitlelere ulaşabilmede gelişen ve yaygınlaşan iletişim araç ve gereçleri de, İslami hareketlerin misyonlarını topluma ulaştırmada çok önemli işlev görmüş ve bu toplumsal teveccühe katkı sağlamıştır. İlk olarak Abdurrahman Kışk ve Hafız Sellame gibi meşhur vaizlerin sohbetlerinin çoğaltılan teyp kasetleri vasıtasıyla elden ele dolaştırılarak tüm Mısır'da dinlenir olmasıyla başlayan iletişim imkânını sağlayan süreç, sonraki aşamada radyo yayınları ve internet ile birlikte oluşturulan web sayfalarıyla daha da genişlemiş ve uydu üzerinden yayın yapan TV kanalları ile son aşamaya ulaşmıştır. Mısır genelinde bütün İslami

35 "Mecâlâtu Neşâdi ve 'Ameli Ensârü's-Sünne", <http://www.ansaralsonna.com/web/pageother-657.html>.

36 Ahmed Bân, "Mihnetu'l-Fikri's-Siyâsî es-Selefi", s. 133.

37 Ali 'Abdu'l-'Âl, "es-Selefiyyûn fî Misr...",s. 33.

38 Hasan Kösebalaban, "Arap Baharı ve İslami Hareketlerin İktidar Sınava", <http://www.sabah.com.tr/Perspektif/Yazarlar/kosebalaban/2011/11/05/arap-bahari-ve-islami-hareketlerin-iktidar-sinavi>, (05.11.2011).

hareketler gelişen iletişim araçlarından maksimum düzeyde yararlanmanın yollarını aramışlardır.

İslami hareketler içinde söz konusu iletişim araçlarından en fazla ve en verimli yararlananların selefler olduğu çok sık vurgulanan bir konudur. Özellikle son yıllarda, körfez ülkelerinden finansal destek gördükleri sık sık dile getirilen selefi gurupların, sahip oldukları maddiyatın verdiği imkanla birçok radyo ve uydu üzerinden yayın yapan TV kanalları açtıkları ve internet içinde dini misyon icra eden web sitelerinin kahir ekseriyetine hakim oldukları iddia edilmektedir. Bu durum Mısır halkı arasında selefi yorumun yaygınlaşmasında şüphesiz çok önemli vazife görmüştür.³⁹

Mısır'da selefler eğitim ve irşat faaliyetleri için inşa ettikleri kurumlardan sonra, internet ve uydu üzerinden yayın yapan TV kanallarının yaygınlaştığı 2000'li yıllara kadar halka ulaşmada başvurdukları araçlar arasında en önemli unsuru neşrettikleri dergiler oluşturmuştur. İlk olarak el-Cem'iyetu's-Şerr'iyye'nin neşrettiği "el-Hedyu'n-Nebevî" dergisi, Sedat döneminde yasaklanana kadar yayımlanan "el-İ'tisâm" ile Sedat döneminden sonra neşredilen "et-Tebâyun" dergileri, Ensâru's-Sunne'nin yüksek tirajlı "et-Tevhîd" dergisi, yine seksenli yıllardan itibaren İskenderiyye seleflerinin yayımladığı "Savtu't-Da've" dergileri internet siteleri ve televizyon kanalları açılana kadar selefi düşüncenin halka ulaşmasında başvurulan araçların başında gelmiştir.⁴⁰

Selefi Uydu Kanalları

Bu çalışmamız boyunca neredeyse başvurduğumuz bütün kaynaklar, Mısır'da selefi yorumun toplum nezdinde son yıllarda iltifat görmesinde ve selefi hareketlerin toplumsal tabanını bu denli genişletebilmesinde tartışmasız en büyük etkenin, 2000'li yıllardan sonra peşi sıra uydu üzerinden yayın yapmaya başlayan ve adlarına "el-Fedâiyyâtu's-Selefiyye" denilen selefi televizyon kanalları olduğunu zikretmektedirler. Bu TV kanalları arasında körfez menşeli olanlar olduğu gibi Mısırlı selefi grupların açtığı birçok kanal da bulunmaktadır. Uydu üzerinden yayın yapan bu kanallar açılmadan önce, daha çok kurumsal yapıdaki Ensâru's-Sünne ve el-Cem'iyetu's-Şer'iyye gibi selefi gruplara tâbi mescitlerde sadece selefiyye müntesiplerine ve sempatizanlarına hitap edebilen önemli selefi şeyhler, bu televizyon kanalları ile birlikte, dini-manevi ihtiyaçlarını karşılamak isteyen geniş toplumsal kesimlere hitap edebilme olanağına sahip olmuşlardır.⁴¹

39 Şellata, *el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr*, s. 152.

40 Ebû Rummân, *es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî*, s. 92-93; Ali 'Abdu'l-'Âl, "es-Selefiyyûn fi Misr...", s. 33.

41 Merkezi'd-Dîn ve's-Siyâse, "es-Selefiyyetu'l-Misriyye.. ve Merhalatun Cedîdetun", *es-Selefiyyûn fi Misr Mâ Ba'da's-Sevra* içinde, Kahire: Müessesetü'l-İntişârî'l-'Arabî, 2012, s. 13.

Söz konusu selefi içerikli bu kanallar yayına başlamadan önce geniş toplum kesiminin Selefilik ve selefler hakkındaki kanaati, büyük oranda selefler dışındaki kişiler ve kurumlar tarafından şekillendirilmiştir. Bu kanallar ile birlikte selefi şeyhler bütün Mısır evlerine girebilme imkânını elde etmiş ve böylece selefiligi ve selefleri bizzat kendileri topluma tanıtabilmiştir.⁴² Cemaatsel dindarlıktan bireysel dindarlığa geçişte çok önemli misyon icra eden, zamanla tek bilgi kaynağı olan ve Nilesat raporlarına göre reytingleri çok yüksek olan bu kanallar vasıtasıyla Mısır toplumu, dini-manevi ihtiyacını karşılamak üzere selefi öğreti ile direkt temas kurabilmiştir.⁴³

Mısır'da selefi uydu kanallarının peşi sıra açılmaya başlaması ve etkinliği 2005 yılından sonra gerçekleşmiştir. Mısır'da da takip edilen Suud menşeli İkra', el-Mecd, er-Risâle ve el-Halîciyye kanallarının yanında er-Rahme, el-Hikme, el-Hafız, el-Feth ve en-Nâs Mısır'ın en önemli selefi kanallarıdır. Bu kanallar içinde en etkili olanları ise en-Nâs ve er-Rahme kanallarıdır.

Suudlu bir iş adamının sahip olduğu ve Nilesat üzerinden 2006'da yayına başlayan "en-Nas" kanalı Mısır topraklarını aşan bir şöhrete sahip olmuştur. "seni cennete götüren ekran / şâsetun te'huzuke li'l-cenne" sloganıyla yayın yapan en-Nas kanalında müzik ve kadınların görünümü yasak olup Ebu İshak el-Hüveynî, Muhammed Hüseyin Yakup ve Mahmud el-Misrî gibi kendilerine televizyon yıldızlarına atıfla "selefi yıldızlar (nücûmu's-selefiyye)" denilen şeyhler, bu kanalda çok uzun süre selefi öğretilerle bezenmiş vaaz ve irşat faaliyetlerinde bulunmuşlar ve daha çok itikat ve ibadet konularında fetvalar vermişlerdir.⁴⁴ Kanal 2013 askeri darbesinden sonra kapatılmıştır.

er-Rahme kanalı ise Mısır toplumu tarafından en çok rağbet gören selefi kanal olarak kabul edilmektedir. Yine selefi öğretilerin aktarıldığı muhtelif programların bulunduğu kanalın en önemli ekran yüzü, Mısır'da en yüksek popülarliğe sahip selefi şeyh olan Muhammed Hassan'dır. Uzun süre haftada dört beş farklı dini program yapan Muhammed Hassan ile birlikte yukarıda zikrettiğimiz meşhur selefi şeyhler de kanalın müdavimleri arasında olmuştur. Mezhepçilik gerekçesiyle 2010 yılında kapatılan kanal daha sonra er-Ravza adıyla yayınlarına devam etmiştir.⁴⁵

42 Merkezu'd-Dîn ve's-Siyâse, "es-Selefiyyetu'l-Misriyye.. ve Merhalatun Cedîdetun", s. 13.

43 Hüsâm Temmâm, "el-Fedâiyâtü's-Selefiyye: Hel Tukâvimu's-Selefiyyetu 'İlmenete'l-Fedâiyâtü li't-Tedeyyün",

http://www.islamyun.net/index.php?option=com_k2&view=item&id=258:الفضائيات-السلفية-هل

الفضائيات-السلفية-هل-تقاوم-السلفية-علمنة-الفضائيات-للدين؟&Itemid=157; Şellata, **el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr**, s. 110.

44 Hüsâm Temmâm, "el-Fedâiyâtü's-Selefiyye: Hel Tukâvimu's-Selefiyyetu 'İlmenete'l-Fedâiyâtü li't-Tedeyyün".

45 Şellata, **el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr**, s. 285-288.

Yukarıda adları geçen selefi ulema aynı zamanda ya bu uydur kanallarının sahibi ya da üst düzey yöneticisi konumundadırlar. Mesela en popüler selefi şeyhlerden olan Muhammed Hassan “er-Rahme” kanalının sahibi, el-Hüveynî ise “el-Hikme” kanalının genel yayın yönetmenidir.⁴⁶

Bu kanallara çıkan selefi şeyhlerin üslubundaki sadelik, Kuran ayetlerine ve Sünnete olan hâkimiyet ve vukûfiyetleri, toplumun geniş kesiminin anlayabileceği şekilde akaidi, fikhî ve ictimaî meseleleri ayet ve hadis eksenli net olarak açıklamaları, sakal ve kıyafet gibi dindarlığın dış göstergeleri olarak kabul edilen şekle sahip olmaları bu TV kanalları vasıtasıyla toplumun geniş kesimlerine ulaşabilmiş ve bu durum toplum üzerinde tesir bırakmıştır. Yine selefi kanalların ve şeyhlerin gün boyu süren yayınlarında siyasi meselelere temas etmemeleri, taraf olmamaları, toplumun ıslahına çalışmaları ve dini programlar arasına reklam araları koymamaları toplum nezdinde bu kanallar ve şeyhler hakkında din için çabalayan samimi davetçiler izlenimi bırakmıştır.⁴⁷

Özetle Mısır’da dini-selefi yorumun 2000’li yıllardan sonra toplum arasında çok hızlı bir şekilde kabul görmesinde en büyük etkenin, yukarıda özetlediğimiz uydur üzerinde yayın yapan selefi televizyon kanalları olduğu, konuyla ilgilenen bütün araştırmacıların ortak kanaatidir.⁴⁸

İnternet

Doksanlı yıllardan sonra dinin selefi yorumunun Müslüman toplum arasında yaygınlaşmasında büyük etkenlerden biri olarak da internet ağının yaygınlaşması ve bu mecranın selefler tarafından gayet verimli kullanılmış olması gösterilmektedir. Bir araştırmacıya göre Selefilik dünya üzerinde en hızlı yayılan dini hareketlerden biridir. Şüphesiz buna katkı sağlayan en önemli araç ise selefi gençlerin aralarındaki irtibatı sağlayan internet ağlarıdır.⁴⁹ Açılan internet siteleri vasıtasıyla dünyanın her bölgesindeki saygın selefi şeyhlerin, daha önce yerel düzeyde kalan verdikleri seminerler, îrat ettikleri hutbeler, vaazlar ve halka dersleri dünyanın her yerinde takip edilebilir olmuştur. Her ne kadar selefler arasında dinin itikadi boyutunun nasıl

46 Ammar Ahmed Fayd, “es-Selefiyyûn fî Misr: Min Şer’iyyeti’l-Fetvâ ilâ Şer’iyyeti’l-İntihâb”, s. 59.

47 Ali ‘Abdu’l-‘Âl, “ed-Da’vetu’s-Selefiyye bi’l-İskenderiyye: en-Neş’etu’t-Târihiyye ve Ehemmu’l-Melâmih”, **es-Selefiyyûn fî Misr mâ Ba’da’s-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu’l-İntişârî’l-‘Arabî, 2012, s. 56-57; Hüsâm Temmâm, “el-Fedâiyyâtu’s-Selefiyye: Hel Tukâvimu’s-Selefiyyetu ‘İlmenete’l-Fedâiyyâti li’t-Tedeyyûn”.

48 eş-Şeyh, **es-Selefiyyûn**, s. 149; Şellata, **el-Hâletu’s-Selefiyye fî Misr**, s. 10, 222; “Nazra Tahfîliyye ‘an Vücûdi’l-Vehhâbi fî Misr”, <http://elhakoona.blogspot.com.tr/2008/06/blog-post.html>.

49 Micheal Hubenk, “es-Selefiyye.. Esre’u’l-Harakâti’t-Diniyye İntişâren”, (Ter.: Kerîme İdrîsî), **es-Selefiyyûn: Mine’z-Zilli ilâ Kalbi’l-Meşhed** içinde, Mektebetü Ahbârü’l-Yevm: Kahire, 2011, s. 190-191.

anlaşılması gerektiği konusunda ve dini metinlere ve geleneğe yaklaşımda ortak bir metot mevzu bahis olsa da, güncel sosyal ve siyasi meselelerde aldıkları tutumların farklılık arz etmesi selefi sitelerin muhtevasına da etki etmiş, her grubun öncelikleri kurdukları sitelerde daha fazla görünür olmuştur.⁵⁰

Bu internet siteleri içinde büyük rağbet görenler, özellikle geleneksel selefi akımların açtıkları sitelerdir. Her yönüyle tam teşekküllü olan bu sitelerde itikadi konulardan ibadetlere, muamelat konularından güncel fikhî konulara kadar her alanda müntesiplerine dini-selefi öğretinin aktarılması ve onların bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Selefi yorumun topluma aktarılmasını amaçlayan bu sitelerde ilmi selefilikğin genel prensibi gereğince siyasi konulara yer verilmemektedir.⁵¹ Bu siteler genelde ilmi selefi akımlar tarafından ya özel bir isimle ya da önemli bir selefi şeyh adına açılan sayfalar.⁵²

Yer altı yapılanmaları olduğu ve güvenlik birimlerinin sürekli takibatında oldukları için cihadi selefi akımlar açısından da propaganda faaliyetlerinde internet dünyası büyük öneme sahiptir. Tahmin edileceği üzere radikal selefi grupların internet sayfalarının ana konusu, bu grupların en önemli ilkeleri olan “velâ” ve berâ” prensipleri gereğince hak-bâtıl ve iman-küfür tasnifi bağlamında cihattır. Temel dini selefi ilkeler önemli olmakla birlikte konu yoğunluğu daha çok hâkimiyet meselesi, tekfir, batılı değerler, sıcak savaşın olduğu İslam ülkelerinden haberler, mücahitler ve başarı hikâyeleri etrafında yoğunlaşmaktadır. Her bir grubun kendine has üstün körü bir internet sitesi bulunabilmektedir.⁵³

Bu iki temayülün yanı sıra dini-selefi öğretilere önem vermekle birlikte, şiddete prim vermeden siyasi ve sosyal mevzularda da taraf olan politik selefi grupların internet sayfaları bir diğer temayülü oluşturmaktadır. Bu tür siteler muhteva itibariyle yukarıda zikredilen iki grubun arasında bir yerde durmaktadır. Konjonktüre göre konuların yoğunluğu değişebilmektedir.⁵⁴

Yine son yıllarda daha çok yaygınlık kazanan selefi içerikli sosyal formlar da selefi düşüncenin sanal alemde en çok tartışıldığı mecralar olarak

50 Mustafa Şefik ‘Allâm, “Selfenetü’l-İnternet... es-Selefiyye ve Tecelliyâtu’t-Temeddud bi’l-Fadâ’i’r-Rakami”, <http://www.alhiwar.net/PrintNews.php?Tnd=571>.

51 ‘Allâm, “Selfenetü’l-İnternet... es-Selefiyye ve Tecelliyâtu’t-Temeddud bi’l-Fadâ’i’r-Rakami”.

52 Bu tür bazı önemli siteler için bkz.: <http://www.sahab.net/home/>, <http://www.binbaz.org.sa/>, <http://www.ibnothaimen.com/index.shtml>,

53 ‘Allâm, “Selfenetü’l-İnternet... es-Selefiyye ve Tecelliyâtu’t-Temeddud bi’l-Fadâ’i’r-Rakami”.

54 Bu tür bazı siteler için bkz.: <http://www.islamtoday.net/>, <http://ar.qawim.net/>, <http://www.alaqida.net/vb/>, <http://majles.alukah.net/>.

karşımıza çıkmaktadır. Her bir gruptan seleflerin görüşleri bu formlarda bulunabilmektedir.⁵⁵

Diğer Nedenler

Yukarıda ele aldığımız temel nedenler yanında, selefi düşüncenin ve hareketlerin Mısır toplumunda teveccüh görmesinde etkili olan âmiller olarak aşağıdaki iddialar da zikredilmektedir.

Rejimin Bir Denge unsuru olarak Seleflere Müsamaha Göstermesi

Modern Mısır'ın siyasi tarihinde müesses nizamın, rejim için tehlike arz edebilecek dini ve siyasi gruplara karşı başka bir grubu destekleme stratejisi takip ettiğinin birden fazla örneği bulunmaktadır. Altmışlı yıllarda Nasırizm ideolojisi gereği, ülkenin en önemli kurumlarının yönetiminin sol gruplarda olduğu bilinmektedir. Yetmişli yıllarda Enver Sedat, yönetimi ele alıp ülkeyi farklı ideolojik yöne çevirdikten sonra, kurumlar içindeki Nasırcı kadroları dengelemek ve etkilerini azaltmak için iktidarının ilk yıllarında İslamcılarını desteklemiş ve faaliyet alanlarının genişlemesine göz yummuştur. Bu dönemde inkılâbî İslamcı grupların güç kazanmasıyla sonraki dönemde Hüsnü Mübarek de, bir müddet bu radikal gruplara karşı şiddeti benimsemeyen İhvan-ı Müslimîn'i desteklemiştir. Doksanlı yılların yarısından sonra ise, her geçen yıl güçlenen Müslüman Kardeşlere karşı da rejim, son aşama olarak selefi gruplara destek olmaya başlamıştır.⁵⁶

Mısır'da selefi hareket uzun tarihi boyunca, “siyasete müdahil olmamak” şeklinde özetlenebilecek ilkeleri gereği rejimle hiçbir şekilde çatışma içine girmemiştir. Sadece Mübarek döneminde değil Sedat döneminden itibaren rejimin de geleneksel selefi gruplara olan baskısı, diğer İslami hareketlerle mukayese edildiğinde çok cüzî kalmaktadır. İlk olarak yetmişlerden sonra yöneticiyi tekfir eden, devleti silahlı mücadele ile ele geçirmeyi amaçlayan ve şiddeti bir yöntem olarak benimseyen inkılâbî grupların yaygınlaşması ile birlikte rejim, İhvan'ın yanında, siyasete direkt müdahil olmayı ve şiddeti tam anlamıyla reddeden Ensârü's-Sünne gibi geleneksel selefi cemaatleri de bir denge unsuru olarak kullanmak istemiş, bu sebeple selefi cemaatlerin etkinliğine ve faaliyet alanlarının yaygınlaşmasına müsamaha göstermiştir.⁵⁷

Mübarek döneminin özellikle doksanlı yıllarının ikinci yarısından sonra ise, seleflerin siyaset ile olan mesafeli ilişkileri, sisteme karşı açıkça düşmanlık etmemeleri, “ulu'l-emr'e itaat” selefi ilkesi gereğince yöneticiye

55 Bu tür önemli siteler için bkz.: <http://www.anasalafy.com/>, <https://www.islamweb.net>, <http://ar.islamway.net/>.

56 Târik 'Abdulcelîl, “Mısır'da Seleflerin Zamanı”, <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=48799>.

57 Şellata, *el-Hâletu's-Selefiyye fi Mısır*, s. 221.

karşı çıkmamaları ve İhvan gibi organize ve örgütsel bir yapıya sahip olmamaları Mübarek rejiminin selefilere karşı diğer İslami hareketlere olmadığından çok daha fazla müsamahakar olmasını sağlamıştır. Yine selefilere topluma ideolojik fikir kazandırmak yerine şekli Müslümanlığa daha çok atıfta bulunmaları ve önemsemeleri rejim için siyasi bir tehdit oluşturmamış ve hatta İhvan gibi politik İslami hareketler karşısında halkın bu kimselere yönelmesini sağlamak için selefilere önünün açıldığı iddia edilmiştir. Bu çerçevede söz konusu dönemde, İhvan'ın hiçbir şekilde elde edemediği müsamaha ile selefiler, kitap ve dergilerini rahatça yayınlamışlar, radyo ve televizyon kanalları açmışlar ve Evkaf Bakanlığı'nın izni ile selefi şeyhler muhtelif mescitlerde rahatça vaaz ve hutbe irat edebilmişlerdir.⁵⁸

Siyasi hedefi olan İslami hareketlerin baskıya maruz kaldığı bu dönemde kendilerine sunulan bu olanakları iyi değerlendiren selefi gruplar, zaten uzun zamandır sahip oldukları eğitim ve hayır kurumlarının yanında bu dönemde mescitler ve medya ile de propaganda gücünü genişletmiş ve daha geniş topluluklara ulaşabilme imkânı kazanmışlardır. Bu durum 25 Ocak Devrimi ile ortaya çıkan büyük selefi tabanın oluşmasına katkı sağlamıştır.⁵⁹

Körfez Etkisi ve Desteği

Modern İslam düşüncesinin ve İslami hareketlerin özünde Selefilik vurgusu olduğundan daha önce bahsetmiştik. Diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi Mısır'da da bütün İslami hareketlerde bu vurgu her daim olmuştur. Fakat Ensaru's-Sünne ve el-Cem'iyetu's-Şer'iyye gibi bazı oluşumlar tam anlamıyla selefi ilkeler üzerine kurulmuş ve onun için mücadele etmiştir. Çalışmamızın başında da vurguladığımız gibi yetmişlerden sonra ise Mısır'ın yerel selefilik üzerinde, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinde selefilik hâkim yorumu olan Vehhâbi ekol etkili olmaya başlamıştır. Bunun ilk nedeni bu dönemde özellikle petrolün ekonomik güç olarak etkisinin tam anlamıyla ortaya çıkmasından sonra Suudi Arabistan'ın, Selefilik ile mezc edilmiş resmi ideolojisi olan vehhabiliği ihraç etme çabası içine girmiş olmasıdır. Söz konusu ihraç, farklı nedenlerle Suudi Arabistan'a gelen Arapları etkilemek ve diğer Arap ülkelerindeki selefi oluşumları maddi ve manevi desteklemek suretiyle gerçekleşmiştir.⁶⁰

Suudi selefilik Mısır topraklarında yayılmasında en önemli âmil olan Mısır'dan Suudi Arabistan'a olan göçler, siyasi, eğitim ve ekonomik olmak üzere farklı nedenlerle gerçekleşmiştir. İlk olarak Nasır döneminde baskı gören

58 Münib, **Defilu'l-Harakâti'l-İslâmiyyeti'l-Misriyye**, s. 128.; Mahir Ferağlı, "Meâlâtu't-Teyyârâti's-Selefiyye Mâ Ba'da's-Sevra", s. 205; Tânk 'Abdulcelil, "Mısır'da Selefilere Zamanı"; eş-Şeyh, **es-Selefiyyûn**, s. 60, 149.

59 Hasan b. Salim, "el-Harîtatü's-Selefiyye fî Misr", <http://www.alarabiya.net/ar/politics/2013/08/23>.

60 Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabi'u'l-'Arabî**, s. 61-62.

İslami hareket içindeki politik ve entelektüel kimseler ülkeden kaçarak Suud'a gitmiş ve oradaki hâkim dini yorumdan etkilenmişler ve yaptıkları yayınlarla da Mısır toplumuna bu düşünceleriyle tesir etmişlerdir.⁶¹

Mısır'da Suudi Arabistan'a gerçekleşen göçlerin ikinci önemli nedeni ekonomiktir. Körfez ülkelerinde petrol sonrası oluşan işçi ihtiyacı gibi gelişmeler fakir Mısır halkı içinden Suudi Arabistan başta olmak üzere azımsanmayacak bir sayının Körfez Ülkelerine ekonomik sebeplerle göç etmesini sağlamıştır. Ekonomik sebeplerin yanı sıra Suud'un sağladığı burs imkânlarıyla birçok genç başta Medine İslam Üniversitesi olmak üzere Suud üniversitelerinde eğitim almak üzere bu topraklara göç etmiştir. Bu göçmenler zamanla oranın hâkim din telakkisi olan vehhabi-selefi yorum biçiminden etkilenmiş ve dini referanslarında Mısırlı fukahadan daha çok Suud fukahasına ve selefi kaynaklara başvurmaya başlamıştır. Bu insanların ülkelerine döndüklerinde bunu devam ettirmeleri ve çevrelerini etkilemeleri, Mısır toplumunun selefileşmesinde önemli bir etken olarak üzerinde durulan bir konu olmuştur.⁶²

Bütün bu gelişmeler neticesinde Mısır'daki selefi oluşumların yetmişlerden sonra aldığı renk gittikçe Suudi selefilige doğru evrilmiştir. Bu durum bir "yumuşak güç" olarak Mısır'daki selefi grupların her daim Suud başta olmak üzere Körfez ülkeleri tarafından maddi olarak desteklenmesini de beraberinde getirmiştir. Körfezin maddi desteği Mısır'daki selefi grupların bu dönemden itibaren daha da büyümesine ve topluma açılmasına şüphesiz katkı sağlamıştır.⁶³

Yeri gelmişken belirtelim ki, Mısır'da selefi ulemanın Suud ile olan ilişkisi ve fikhi konularda başvuru kaynaklarının Mısır'ın öz fakihlerinden daha çok Suud'un vehhabi-selefi kaynaklarının ve ulemasının oluşturması içeriden birçok eleştirinin kendilerine yönelmesine de neden olmuştur. Zira eleştirenlere göre Mısır'da selefi ulemanın ele aldığı mevzular Mısır halkının yüzleştiği gerçek sorunların ve kültürünün çok uzağında olmuştur. Fakirlik, işsizlik, yüksek mehirden kaynaklanan evlenememe problemi, belli kesimin şatafat ve israf içinde yaşaması gibi halkın gündelik hayatta karşılaştığı problemlerin selefi ulemanın gündeminde olmaması; bunların yerine aynı Suudi Arabistan'daki gibi sürekli akaidi ve kelami tartışmalar, tasavvuf ve şia karşıtlığı, sakal uzunluğu ile kadının peçe takması ve kadın-erkek ihtilatı gibi konuların ele alınması Mısırlı selefi ulemaya yöneltilen en önemli tenkitlerin başında gelmektedir.⁶⁴

61 Beyyûmî, *el-İhvânü'l-Müslimûn Beyne Abdunnâsır ve's-Sedât*, s. 65.

62 Şellata, *el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr*, s. 9-10, 147-148.

63 Ebû Rummân, *es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî*, s. 61-62.

64 Şellata, *el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr*, s.281.

İhvan Tecrübesinin Başarısız Addedilmesi

Mısır'da 20. yy'ın başlarından itibaren sömürgecilığe ve Batılılaşmaya karşı mücadelen eden, devletin ve toplumun İslamileşmesini için çabalayan ve İslami referansla ülke yönetimini hedefleyen İslami hareket, geçen süre zarfında çeşitli badirelerden geçmiş ve dönüşümler yaşamıştır. Söz konusu hedeflere ulaşmak için, çoğu zaman İhvan öncülüğünde barışçıl bir yöntem benimseyerek siyasal bir güç olmaya çalışmış; zaman zaman da karşılaşılan baskılar sonucu İslami hareket içinden çıkan gruplar silahlı devrim gerçekleştirme hayali peşinde olmuşlardır. Seksenli yıllara gelindiğinde, geçen yarım asırlık dönemde siyaset ve şiddet yolunu tutarak toplumun ve devletin İslamleştirilmesinde somut başarı sağlanamadığı, aksine birçok gencin öldürülmesi ve hapsilere düşmesi sebebiyle de bu yöntemin zarar verdiği düşüncesi toplumun bazı mütedeyyin çevrelerce kabul görmeye başlamıştır.

Bazı araştırmacılara göre, doksanlı yıllara kadar siyaset ve şiddeti bir yöntem olarak tercih eden İslami hareketlerin gözle görülür bir başarı elde edememiş olmaları ve rejim tarafından çok sert karşılık bulmaları, apolitik selefi gurupların tabandan İslamileşmeyi önceleyen davet ve irşat eksenli yöntemini toplum nezdinde makul ve cazip hale getirmiştir.⁶⁵ İşte son otuz yıl içinde siyaseti ve şiddeti tasvip etmeyen selefi düşüncenin ve hareketin Mısır'da büyümüş ve genişlemiş olmasının nedeni, İslami hareketin sabık tecrübesinin başarısızlığı nedeniyle mütedeyyin çevre içinde alternatif arayışların ve yönelişlerin olması ile yakından alakalıdır.⁶⁶

Sade, Net ve Anlaşılır Üsluba Sahip Olma ve Dindarlığın Görünür Olması

Selefi düşüncenin tarih boyunca kriz zamanlarında popülerlik kazanmasının önemli nedenlerinden biri olarak, selefi davetin özünde bulunan “saf İslam”a dönme, ilk çağları yüceltme ve dini bidat ve hurafelerden arındırma gibi orta halli bir Müslüman için yaşadığı kimlik krizine çözüm bulmada onun anlayış düzeyine uygun ve hoşuna gidebilecek bir söylemi benimsemiş olması gösterilmektedir.⁶⁷ Selefi düşüncenin son yıllarda Müslüman toplum arasında bu derece yayılmasında da, çok hızlı ve büyük değişimlerin yaşandığı modern dönemde selefi düşüncenin hakikati çok sade ve net bir üslupla kesin ve pratik bilgiler vererek arayış içinde olan dindarlara güçlü bir dayanak sağlayabilmiş olması vurgulanan bir nokta olmuştur.⁶⁸

65 Mahir Ferağlı, “Meâlâtü't-Teyyârâti's-Selefiyye Mâ Ba'da's-Sevra”, **el-Harekâtu's-Selefiyye fi Misr** içinde, Kahire: Merkezu'n-Nîl li'd-Dîrâsât, 2012, s. 206.

66 Şellata, **el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr**, s. 270.

67 Ahmet Vehbi Ecer, **Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri**, Ankara: ASAM Yay., 2001, s. 201.

68 Micheal Hubenk, “es-Selefiyye.. Esre'u'l-Harakâti't-Diniyye İntişâren”, s. 190.

Mısır özelinde ise, diğer bütün şeylerden öte seleflerin gerek devrim öncesinde gerekse de devrim sonrası partileşme sürecinde hesapsız bir şekilde İslami değerlere, ilkelere ve ahlaka vurgu yapması, bütün siyasetini İslami toplum ideali üzerine inşa etmesi dindar Mısır halkı arasında bu hareketlerin teveccüh görmesine neden olmuştur.⁶⁹ Başta Ensâru's-Sünne cemaati olmak üzere irşat ve ilmi önceleyen selefi grupların toplum üzerinde etkili olmasında benimsedikleri üslup ile selefi şeyh ve davetçilerin kişiliklerinin etkili olduğu da üzerinde durulan bir konu olmuştur. Vaaz ve seminerlerinde sahip oldukları sade, net ve anlaşılır üslup ile davetçilerin ibadete önem veren dindar ve züht hayatı yaşıyor görünmeleri ve giyim kuşamları ile İslam'ın ilk yıllarını hatırlatan bir görünüme sahip olmaları özellikle gençler üzerinde tesir gücü yüksek etkenler olarak zikredilmektedir.⁷⁰

Son olarak şunu da ilave edelim ki, 25 Ocak Halk Devrimi'nin akabinde, siyaset ile iştiğal etmelerinin ve bir siyasi parti kurmalarının henüz beşinci ayında gerçekleşen parlamento seçimlerde seleflerin bu derece başarılı olmalarını bazı Mısırlı araştırmacılar şu sebeplerle de açıklamışlardır:

- Her ne kadar İhvan gibi organize bir yapıya sahip olmasa da seleflerin, toplumsal desteğe ve hitabet gücüne sahip davetçi şeyhlerin toplum ile yıllardır temas içinde olmaları, devrim sonrasında selefi düşüncüyü benimseyen ve dini motivasyonu yüksek kimseleri seçim sürecinde etraflarında toplamalarına ve onları Nur Partisi adaylarına yönlendirmelerine katkı sağlamıştır.

- Seçim öncesinde siyasi atmosferin yapılan açıklamalarla İslam ile laiklik ve kilise ile cami arasında bir söylem harbine dönüşmesi, bazı Kıpti liderlerin ve medyanın selefler hakkında sert beyanatlarda bulunması ve seleflerin de bu ortamda kendilerini İslami kimliğin gerçek savunucuları olarak sunmaları, laik ve liberal akımlar karşısında muhafazakar kesim içinden selefilere taraftar kazandırmıştır.

- Selefi hareketlerin içinde olmayıp İhvan'ın da dini duruşunu tavizkâr bulan İslami hassasiyeti yüksek kesimler, dini İhvan'dan daha iyi savunacakları sâikiyle seçimlerde selefi partilere oy vermiştir.

- Şüphesiz selefi partilerin toplum nezdinde bu derece teveccüh görmesinin en önemli nedeni, seleflerin bütün propaganda faaliyetlerini, ortaya koydukları "Mısır'ın İslami kimliğini koruma" hedefi olan ana mihver etrafında örgülemiş olmalarıdır.⁷¹

- Selefi partilerin teveccüh görme nedenlerinden biri olarak da, seleflerin Mısır'ın fakir alt sınıfı en fazla temsil eden grup olması

69 Mahir Ferağlı, "Meâlâtu't-Teyyârâti's-Selefiyye Mâ Ba'da's-Sevra", s. 206.

70 Şellata, **el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr**, s. 221-222, 269.

71 Ahmed Zağlûl, **el-İslâmiyyûn ve's-Sevra**, Cizye: Evrâk li'n-Neşri ve't-Tevzî', 2012, s. 23; Abdu'l-Âl, **es-Selefiyyûn fi Misr**, s. 116-117.

gösterilmektedir. Son yıllarda İhvan'ın daha elitist bir orta tabaka hareketi halinde dönüşmesi dindar alt sınıfın selefi gruplara teveccühünü arttırmıştır.⁷²

• Ensâru's-Sünne ve ed-Da'vetu's-Selefiyye gruplarının en önemli eğitim programı olan “Davetçi Yetiştirme Enstitüleri”nden mezun olanlar Mısır'ın muhtelif şehirlerine selefi davet için yayılmışlar ve gittikleri bölgelere nüfuz etmişlerdir. Bu durum selefi partilerin çok hızlı bir şekilde teşkilatlanabilmesine ve teveccüh görmesine şüphesiz katkı sağlamıştır.⁷³

Selefilere Mısır'da toplumsal kesimin hangi katmanını oluşturduğu ve Mısır içinde dağılımının nasıl olduğunu tespit etmek çok zor olmakla birlikte parlamento seçim sonuçları bu noktada ipuçları da vermektedir. Her ne kadar selefilere daha çok kırsal kesim tarafından benimsendiği ileri sürülmüş olsa da, seçim sonuçlarına göre Nur Partisi'nin Mısır'ın birçok ilinde şehirden ve kırsaldan oy almış olması bu genel kanaati nakzetmektedir. Seçim sonuçlarına göre bütün bölgelerden oy almakla birlikte selefilere en çok oy aldığı bölge ise batı sahil kısmıyla Mısır'ın kuzey şehirleridir.⁷⁴

25 Ocak Devrimi'nin akabinde gerçekleşen ve selefi partilerin oyların dörtte birini almasıyla sonuçlanan seçimlerin yapılan analizi göstermiştir ki, Mısır'da selefilere toplumsal tabanı bütün Mısır şehirlerine yayılmış bulunmaktadır. Yine seçim sonucu analizlerine göre Mısır sokağında en etkili selefi grup İskenderiye Selefilere'dir.⁷⁵

Sonuç

19. yüzyılın başlarından itibaren İslam dünyası, batıdan gelen askeri, siyasi, ekonomik ve entelektüel meydan okumalar karşısında “geri kalmışlığın” müsebbibi olarak geleneksel İslam anlayışını görmüş ve bu geri kalmışlığa çözüm olarak geleneksel İslam anlayışı üzerinde “ana kaynaklara” dayanmak suretiyle ihya ve teccid amelîyesinde bulunmayı reçete olarak sunmuştur. Bu hem İslamcılık düşüncesi etrafında entelektüel bir amelîye olarak yapılmış, hem de ulus devlet sonrası ortaya çıkan İslami hareketler etrafında oluşan aktivizmin motivasyon zeminini oluşturmuştur. Günümüzde bütün İslam dünyasında dinin selefi yorumunun arayış içinde olan dindarlar nezdinde bir sığınak olarak görülmesinde İslamcılık düşüncesinin ve İslami hareketlerin arka planda sağladığı bu katkı yadsınmamalıdır. Fakat bunu dikkate alarak İslam dünyası içindeki bütün İslami hareketleri “selefi hareket” dairesi içine alma hatasına da düşülmemelidir. Biz günümüzde “selefi hareket” denildiğinde

72 “Kırâetun fî Su'ûdi't-Teyyâri's-Selefi fî Misr”, <http://www.sudanile.com/index.php/2008-05-19-17-39-36/194-2009-03-15-07-41-41/35890-2011-12-21-19-49-38>.

73 Usame Şehhâde, “es-Selefiyye fî Misr -3-”,

<http://majles.alukah.net/t101056/#ixzz2wQWi00ur>.

74 Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, s. 120-122; Şellata, **el-Hâletu's-Selefiyye fî Misr**, s. 270.

75 Ebû Rummân, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, s. 127.

Vehhabilik olarak bilinen Suudi tarzı selefiliğin anlaşılması gerektiği kanaatini taşımaktayız.

Mısır'da bu tür selefî anlayışın en önemli mümessilleri el-Cem'iyetu's-Şer'iyye, Ensâru's-Sünneti'l-Muhammediyye ve ed-Da'vetü's-Selefiyye gruplarıdır. İlk ikisi 20. yüzyılın başından itibaren ülkede faal iken, sonuncusu yetmişli yılların ortalarından itibaren Mısır'da faaliyet göstermektedir. 25 Ocak Devrimi'ne kadar davet ve irşat faaliyetlerini merkeze alan bu apolitik selefî gruplar devrim ile birlikte hızlıca politikleşmişler ve bunun neticesinde bazı selefî siyasi partiler kurmuşlardır. Devrim sonrası yapılan ilk seçimde bu partilerin oyların dörtte birini alması selefîlerin ülke içindeki toplumsal ağırlığını ortaya çıkarmış ve bu ağırlığın nasıl oluştuğu merak konusu haline gelmiştir.

Yaptığımız bu araştırmada, selefî hareketlerin uzun müddet siyasete müdahil olmayarak bütün enerjilerini eğitim, davet, irşat ve sosyal hizmete yönelik faaliyetlere vermelerinin 25 Ocak Devrimi'nden sonra yapılan parlamento seçimlerinde tebarüz eden toplumsal tabanlarının oluşmasında çok önemli bir etken olduğunu gördük. Bunun yanında, yetmişli yıllardan itibaren önemli selefî şeyhlerin teyp kasetlerinin çoğaltılıp dağıtılmasından başlayarak dergi çıkarmak, internet siteleri kurmak ve uydu üzerinden yayın yapan televizyon kanalları açmak suretiyle her türlü yayın organını çok verimli kullanmaları geniş kitlelere ulaşmada selefî hareketlere büyük katkı sağlamıştır. Bütün bu faaliyetlerini özellikle Mübarek döneminde, rejimin İhvan karşısında bir denge unsuru olarak siyasete müdahil olmayan bu grupların faaliyetlerine göz yumması neticesinde rahatça yerine getirmeleri Mısır'da selefî hareketlerin büyümesinde şüphesiz etkili olmuştur. Aynı zamanda Suudi Arabistan'ın dış siyasette “yumuşak güç” olarak gördüğü ve ideolojik olarak aynı zemini paylaştığı bu grupları siyasi ve ekonomik olarak desteklemesi de selefî hareketler için bir güven kaynağı olmuştur. Sahip olunan söz konusu metoda ve imkânlara ek olarak selefî söylemin sade, anlaşılır ve net olması ve pratik çözümler üretmesi orta halli bir Müslüman'ın bu söyleme teveccüh göstermesinde de belirleyici olmuştur.

Dünyanın birçok bölgesinde Müslümanlar nezdinde popülaritesi her geçen gün artan Selefiliğin ve selefî hareketlerin Mısır özelinde gelecek dönem için akıbetinin ne olacağı ise ayrı bir merak konusudur. Zira Mısır'da ana akım selefî hareketlerin 25 Ocak Devrimi'ne kadar şiddetle karşı çıktıkları siyasallığı devrim sonrasında, hem de ellerinde bulunan siyaset karşıtı yığınla literatüre rağmen benimsemeleri; aradan henüz iki yıl kadar kısa bir süre geçmiş iken bu yeni söylemi ve pratiği 2013 yılında gerçekleşen askeri darbeyi en azından kurumsal olarak desteklemek suretiyle yok saymaları, selefîlerin siyaset ve izlenen metot konusunda ilkesiz bir tutum içinde olduklarını gözler önüne sermiştir. Bu ilkesiz tutumun, önümüzdeki dönemde Mısır'da selefî

hareketlerin sahip olduğu toplumsal desteği kaybetmesine neden olma ihtimalini taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap

- Ayubi, Nazih, **Arap Dünyasında Din ve Siyaset**, İstanbul: Cep Yay., 1993.
- Beyyûmî, Zekerîyya Süleyman , **el-İhvânü'l-Müslimûn ve'l-Cemâ'âti'l-İslâmiyye fi'l-Hayâti's-Siyâsiyyeti'l-Mısriyye 1928-1948**, Kahire: Mektebetü Vehbe, 1979.
- Ebü Rummân, Muhammed, **es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî**, Beyrut: Merkezu Dirâsâti'l-Vahdati'l-'Arabiyye, 2013.
- Ecer, Ahmet Vehbi , **Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri**, Ankara: ASAM Yay., 2001.
- eş-Şeyh, Memduh **es-Selefiyyûn: mine'z-Zilli ilâ Kalbi'l-Meşhed**, Mektebetü Ahbâru'l-Yevm: Kahire, 2011.
- Hasan, Salahuddin, **es-Selefiyyûn fi Misr**, Cize: Dâru Evrâkin li'n-Neşr, 2012.
- Kepel, Gilles , **Peygamber ve Firavun**, İstanbul: Çizgi Yay., 1992.
- Münfb, Abdülmün'im, **Delîlu'l-Harakâti'l-İslâmiyyeti'l-Misriyye**, Kahire: Mektebetu Medbûlî, 2010.
- Şellata, Ahmed Zağlul, **el-Hâletu's-Selefiyye fi Misr**, Kahire: Mektebetu Medbûlî, 2011.

Makale-Rapor-Analiz:

- 'Abdu'l-'Âl, Ali , “es-Selefiyyûn fi Misr: el-Muntalakâtu'l-Fikriyye ve't-Tedavvuru't-Târîhî”, **Vâki'u ve Mustakbalü'l-Harakâti'l-İslâmiyye** içinde, (Der.: Ahmed Bân), Kahire: Merkezu'n-Nîl Liddirâsât, 2012.
-, “ed-Da'vetu's-Selefiyye bi'l-İskenderiyye: en-Neş'etu't-Târîhiyye ve Ehemmu'l-Melâmîh”, **es-Selefiyyûn fi Misr mâ Ba'da's-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu'l-İntişâri'l-'Arabî, 2012.
- Akgün, Birol , Bozbaş, Gökhan “Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği”, **Akademik Ortadoğu**, Sayı: 14, 2013.
- Bân, Ahmed, “Mihnetu'l-Fikri's-Siyâsi es-Selefi”, **el-Harekâtu's-Selefiyye fi Misr** içinde, Kahire: Merkezu'n-Nîl li'd-Dîrâsât, 2012.
- Çakmak, Cenap, “Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü Mü?”, **Akademik Ortadoğu**, Cilt 2, Sayı 1, 2007.
- Çakmaktaş, Nurullah, “Siyaset ve Apolitizm Arasında Mısır'da Selefi Hareket: ed-Da'vetu's-Selefiyye Örneği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, Sakarya, 2014.
- Fayd, Ammar Ahmed, “es-Selefiyyûn fi Misr: Min Şer'iyyeti'l-Fetvâ ilâ Şer'iyyeti'l-İntihâb”, **ez-Zâhiretu'l-Selefiyye** içinde, Doha: Merkezu'l-Cezîre li'd-Dirâsât, 2014.
- Ferağlî, Mâhir , “el-Ahzâbu's-Selefiyye fi Misr”, **es-Selefiyyûn fi Misr Mâ Ba'da's-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu'l-İntişâri'l-'Arabî, 2012.
-, “Meâlâtu't-Teyyârâti's-Selefiyye Mâ Ba'da's-Sevra”, **el-Harekâtu's-Selefiyye fi Misr** içinde, Kahire: Merkezu'n-Nîl li'd-Dîrâsât, 2012.
- Hubenk, Micheal, “es-Selefiyye.. Esre'u'l-Harakâti't-Diniyye İntişâren”, (Ter.: Kerîme İdrîsî), **es-Selefiyyûn: Mine'z-Zilli ilâ Kalbi'l-Meşhed** içinde, Mektebetü Ahbâru'l-Yevm: Kahire, 2011.
- Merkezu'd-Dîn ve's-Siyâse, “ es-Selefiyyetu'l-Misriyye.. ve Merhalatun Cedîdetun”, **es-Selefiyyûn fi Misr Mâ Ba'da's-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu'l-İntişâri'l-'Arabî, 2012.
- Tarşûbî, Mahmud, “Târîhu's-Selefiyyeti'l-Cihâdiyye fi Misr”, **es-Selefiyyûn Fî Misr Mâ Ba'da's-Sevra** içinde, Kahire: Müessesetu'l-İntişâri'l-'Arabî, 2012.

Yıldırım, Ramazan, “Cemaatten Partiye Dönüşen Selefilik”, Ankara: **SETA-Analiz**, Sayı:73, Aralık, 2013.

İnternet:

‘Abdulcelil, Tânk, “Mısır’da Selefilerin Zamani”, <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=48799>.

‘Allâm, Mustafa Şefik, “Selfenetü’l-İnternet... es-Selefiyye ve Tecelliyâtu’t-Temeddud bi’l-Fadâ’i’r-Rakami”, <http://www.alhiwar.net/PrintNews.php?Tnd=571>.

Bân, Ahmed, “Harîratu’l-Harâkati’s-Selefiyye fi Misr” <http://arabi.assafir.com/article.asp?aid=810&refsite=arabi&reftype=articles&refzone=articles>.

Haccâc, Hannân, “el-Harîratu’s-Selefiyye fi Misr: Tefâhumât ma’a’l-İhvân ve Takârüb Harekî ve Fikrî me’e’l-Ezher”, <http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?Serial=588927&eid=3269>.

Kösebalaban, Hasan, “Arap Baharı ve İslami Hareketlerin İktidar Sınava”, <http://www.sabah.com.tr/Perspektif/Yazarlar/kosebalaban/2011/11/05/arap-bahari-ve-islami-hareketlerin-iktidar-sinavi>.

Nesîre, Hânî, “es-Selefiyye fi Misr: Tehavvulât Mâ Ba’da’s-Sevra” <http://www.ahramdigital.org.eg/articles.aspx?Serial=672574&eid=7676>.

Rüşdî, Râmi, “el-Harîratu’l-Kâmile li’t-Tanzîmati’s-Selefiyye fi Misr”, <http://www.rosamagazine.com/news/3169/>.

Şehhâde, Usame, “es-Selefiyye fi Misr -3-”, <http://majles.alukah.net/t101056/#ixzz2wQWi00ur>.

Temmâm, Hüsâm, “el-Fedâiyyâtu’s-Selefiyye: Hel Tukâvimu’s-Selefiyyetu ‘İlmenete’l-Fedâiyyâti li’t-Tedeyyün”, http://www.islamiyun.net/index.php?option=com_k2&view=item&id=258:-الفضائيات-السلفية-هل-الفضائيات-للتندين?Itemid=157

Tıġlı, İbrahim, “Mısır’da Sosyal Hareketler: Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler”, **DÜBAM**, İstanbul, 2011, <http://www.dunyabulteni.net/file/2011/misirda-sosyal-hareketler.pdf>.

“Kırâetun fi Su’ûdi’t-Teyyârî’s-Selefi fi Misr”, <http://www.sudanile.com/index.php/2008-05-19-17-39-36/194-2009-03-15-07-41-41/35890-2011-12-21-19-49-38>.

“Mecâlâtu Neşâdi ve ‘Ameli Ensâru’s-Sünne”, <http://www.ansaralsonna.com/web/pageother-657.html>.

“Nazra Tahlîliyye ‘an Vücûdi’l-Vehhâbi fi Misr”, <http://elhakoona.blogspot.com.tr/2008/06/blog-post.html>.

“Târîhu’l-Cem’iyyeti’ş-Şer’iyye”,

http://alshareyah.com/index.php?option=com_content&view=article&id=115&Itemid=639.